XXI. évfolyam. 1910. 18/1051. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, május hó 1.

Krónika.

English spoken here.

— *ápr. 29.*

Ezuttal nem előkelő vendéglő tükörüvegablakába, vagy szabóüzlet kirakatába tett czédula mondta a nemzetközi értelmü igéket, hogy »itt angolul beszéltetik«, hanem egy tiszteletreméltó judge, de nem a yankee fajtából való és nem Arizona valamelyik deszkabódékból épült városában, hanem itt Magyarország egyik falujában. Ámbár a bajusza is ugy le van borotválva, mint akármelyik yankeenek s az önérzetes magaviselete is elárulja az amerikai polgár szabad lelkületét, Zakopcse falvának a birája mégsem angolszász eredetü, hanem tót, azonban mégis ő lepte meg a világot, vagy legalább is Magyarországot egy egészen amerikai módon eredeti és praktikus ötletével a mult héten ugy, hogy egy időre érdekesebbé lett még az általános választójognál, a felpofozott nőcsábitónál, a Halley üstökösénél, sőt még a tizenkétéves menyasszonynál is.

Zakopcse községe a csaczai választókerületben fekszik s ott most a nemzeti munkapárt jelöltje Lévay Lajos báró, a volt kivándorlási főfelügyelő. Megérkezett a faluba, el akarta mondani a programmbeszédét, de ekkor kisült, hogy nagy baj van. A zakopcsei tótok nem tudnak magyarul, ámbár magyar állampolgárok, Lévay báró ellenben nem tud tótul, ámbár kivándorlási főfelügyelő volt. Hogyan lesz itt programmbeszéd? Tolmácsra kezdtek már gondolni, amikor egyszerre csak előállt a falu öreg birája és megszólalt angolul. Nem egészen olyan tiszta angolsággal, mint Shelley, vagy Kipling, de mégis angolul és azt mondta:

— Panye miltóságos ur, mi nem tudunk magyarul, a right honorable baronet meg nem tud tótul. De angolul mindnyájan tudunk, mert mi itt nyolczvanan vagyunk választópolgárok, de mind a nyolczvanan Amerikából jöttünk haza, a right honorable baronet pedig magyar kivándorlási főfelügyelő volt, tehát szintén bizonyosan tud angolul. Mondja el hát azt a programmbeszédet angolul.

És Lévay báró elmondta a programmját angolul és egészen bizonyos, hogy a csaczai kerület tótjai őt fogják megválasztani képviselőjüknek, mert ugyan kit mást is választanának meg, ha azt a jelöltet nem, aki az — anyanyelvükön tud beszélni velük. És kétségtelen az is, hogy ennek az esetnek a hire mint szenzáczió fogja bejárni az egész világ sajtóját és mindenhol a különböző szájizek szerint való magyarázgatásokra fog alkalmat szolgáltatni. Talán majd csak az angol sajtó nem kommentálja semmiféleképpen sem, hanem egyszerüen tudomásul veszi. Mert Angliában egyáltalán nem bámulnak azon, hogy a világ minden zege-zugában beszélnek az emberek angolul. Sőt egészen természetesnek veszik. Ha a Fidzsi-szigeteken a még félig emberevő benszülött is tud angolul, ha a legvadabb tuareg is, meg az abessziniai szerecsen is »pittin inglis« beszél, hát miért ne tudna akkor a zakopcsei tót is angolul? Ez bizony csak olyan természetes dolog, mint hogy még a Kanári-szigeteken máig is megmaradt vandál-utódok is csakugy manchesteri posztóból csináltatják, ha tehetik, a ruhájukat, mint ahogyan Zanzibárban is Windsor-szappannal mosakodik az elarabosodott szerecsen, amint egyáltalán kedve jön a mosakodásra.

Az amerikai sajtó talán már inkább kommentálni fogja a dolgot. Legalább is, ha én amerikai ujságiró vagyok, valószinüen gondolkozóba esem azon és talán meg is irom a töprenkedéseimet, hogy ezek a zakopcsei tótok, akik ime tökéletesen tudnak angolul, tehát birják azt a csaknem egyetlenül szükséges, de mindenesetre legfőbb segitőeszközt, amivel valaki, ha már egyszer Amerika bevette magába, végképpen és megmásithatatlanul is amerikai állampolgárrá válhatik, miért hagyták ott mégis ujra a szabad Amerikát, miért kivánkoztak el megint a nagy világvárosokból vissza a hegyi falvaikba, miért hagyták ott a napi öt dollár munkabért fizető gyárat a krumplikapálás és az üstfoldozás nem nagyon jövedelmező mesterségéért?

Honvágy, hazaszeretet — kopott szavak, jobban pótolja őket ma már a nosztalgia szó, mert annak valami tudományos és patológikus zamatja van. Ki vágyakozik ma már a beafsteak után a kukoriczamáléra? Ezzel tehát megokolni a zakopcsei tótok hazatérését nem lehet. Hiszen csak nem tesz fel róluk ma már senki annyi ütött-kopott romantikát, hogy ott künn Amerikában is azucenai elérzékenykedéssel énekelgették volna egymásnak az »ai nostri monti ritorneremo«-t? Bizonyára csak gazdasági oka volt a visszatérésüknek: a trösztök, a nagy és diadalmas harcz, amit ellenük Roosevelt vivott meg, de aminek nagy gazdasági derut és a szegény embernek kenyérkeresetre való képtelensége lett átmenet szerint a szükségképpen való következménye, ez lesz bizonyára az oka annak, hogy a zakopcsei tótok is hazasiettek Amerikából. Ubi bene, ibi patria.

A kérdésnek azonban ez a kacskaringója itt nyitva maradhat. Foglalkozzék vele az amerikai sajtó, az jobban ért hozzá, vagy pedig foglalkozzanak vele azok, akik

minden kérdőjelet ugy tudnak bezárni, hogy hurok lesz belőle.

Mert lehet olyan felfogás is, amely az egész ügyben a legérdekesebbnek azt látja meg, hogy miért tanultak meg angolul két-három esztendő alatt ugyanazok a zakopcsei tótok, akik nem tanulnak meg magyarul harmincz, negyven, sőt hatvan esztendő alatt sem.

Tehát ennek bizony, kérem alássan, elsősorban az oka nem gazdasági, nem gyáripari, nem kulturai s több efféle felsőbb nézőpontbeli, hanem az, egyszerüen csak az, hogy az angol nyelvet nem kell tanulni, mert az magától ráragad az emberre. Csaknem olyan ragadós, mint a tót és csaknem olyan könnyü egyszerre csak, minden előzetes grammatika nélkül beszélni rajta, mint például olaszul. Még a tenoristák is mind tudnak olaszul, sőt van köztük olyan is, aki még angolul is tud, hogyne ragadna rá tehát az angol nyelv a zakopcsei tótra is. Mikor már az árja volta miatt is sokkal közelebbi rokona, mint a rokontalanságában pogány szépségekkel nehéz magyar nyelv, amelyiket hiszen talán még mi sem tudunk egészen, amelyiket igazán mondani talán mindezideig csak négy ember tudott: Pázmány Péter, Mikes Kelemen, Csokonai és Tóth Béla.

Ha a komáromi gyereket Modorba viszik, megtanul tótul. De a tót meg nem kapiskálja a magyar nyelvet, még ha Szarvasra telepitették sem és ha megtanulja, akkor is operettbeli drótostót nyelvet csinál belőle. Ámbár igaz, hogy az sem tudható, hogy a zakopcsei angol nyelv szintén nem operettbe való-e.

Mindent összevetve: valami nagy országbontást bizony nem érdemel meg a zakopcsei eset, bár kétségtelenül érdekes. Sőt még örvendetes is. Mert bizonysága annak, hogy felesleges ma már világnyelvet csinálni, akár volaküpködtetni akarnák rajta az embereket, akár esperantót daráltatni, mert hiszen itt van a pompás, kész, sőt még ki is készithetőbb, eleven világnyelv, a nem csinálmány, hanem természet szülte valóság, az angol nyelv, amit — eljön az idő — Tasmániától kezdve Zakopcséig mindenhol használni fognak, amikor az emberek valóban meg akarják érteni egymást.

Paganel.

Mindenek szerelme.

Ó, nézd, az idő csodaszép,
gyere ki a mezőre,
a napsugár, a szabad ég
várnak az élvezőre.

Kelyhet a virág tágra nyit,
friss szirma nesztelen nő,
kaczéran bontja bájait,
akár egy meztelen nő.

Fenn hattyukeblü fellegek
elnyúlnak lusta kéjjel,
omló márványként, élveteg,
mint asszonytestek éjjel.

Zöld könnyüszoknyás karcsu fák —
megannyi ballerína,
féllábon áll, libeg-lobog,
minthogyha táncra hína.

Bogárpárok egymás megett
kerengenek a fűben,
szerelemtől kerengenek
az illatos sürűben.

Énnékem minden szerelem,
az ég, a föld, a felleg
és örök kéjjel szenvedem
ez örökös szerelmet.

Mert nincsen kéjes állapot,
mit csak a lélek érez,
nincs kéj, mely nem formál jogot
a szerelem nevéhez.

Énnékem minden szeretőm,
ami gyönyör szememben,
és testem romlik szenvedőn
e sok-sok szerelemben.

Az édes-forró napsugár
lázra csókolja arczom,
s ha hold süt át a függönyön,
a gyönyörtől nem alszom.

Ezer szeretőm van nekem
és én szeretem mindet
és mindenik tekintetem
mind szerelmi tekintet.

A föld szerelmét élvezem
s pusztúlok élvezőben,
istenekkel szeretkezem
magamban a mezőben.

Babits Mihály.

A titokzatos katona.

Irta: KUPCSAY FELICZIÁN.

A nagybeteg Csika Pera körül virrasztottunk; mintha már a koporsója körül ültünk volna. Siri csend volt; senki sem beszélt; senki sem mert beszélni, sem a felesége, sem a gyermekei, sem a rokonok, sem mi, a jó barátai. Csak néztük a beteget, vánnyadt, fonnyadt arczát és lestük elröppenni epekedő lelkét.

A beteg álla hirtelen leesett, óvatosan, lassan, mint a csapóhidnak szárnya; talán hogy a lelke átsétálhasson rajta az örökkévalóságba. A szemei egyszerre fennakadtak, mint papirsárkány a távirdahuzalon.

— Most halt meg! E perczben. Most! — mindenki elsőnek akarta ezt kikiáltani. A megérzett igazság piaczért kiált . . . De senki sem szólt; nem mertünk szólni; féltünk. Féltünk a bizonyosságtól. Hátha el lehetne titkolni a dolgot! Hátha a halál mindaddig csak tetszhalál, mig bekövetkeztét emberi szó nem konstatálta. Hátha az egész még csak folyamat a bevégzettség látszatával. S csak eleven szótól merevednek valóságokká a szörnyü megsejtések.

Hallgattunk; csak egymásra néztünk szorongó némasággal. De beszélt a tekintetünk. Meghalt, igen meghalt! Egy nagy, szegény család kenyérkereső nélkül maradt... Én is tudom, te is tudod; mindnyájan tudjuk. Oh de még ne szóljunk erről hangosan. A kijelentések veszedelmesek. Hallgassunk és várjunk. Várjunk. Még történhet csoda is! Lármával és könyes jajgatással ne üzzünk el szent lehetőségeket... Várjunk. Mindig várunk csodákra a bajok és a halál árnyékában.

Az asztalon zöld vázában virágok szomorkodtak. Jó barátok vigaszvirágai. Egy palaczkban langyos bor piroslott... Az ablaküvegekre sápadt lehelet ült.

Egyszerre összerezzentünk valamennyien.

Csengettek!... Valaki érkezett... Talán a doktor, talán egy vendég. Az előszobában sugdosódtak. Nem lehetett kitalálni: férfi, nő, öreg, vagy gyermek sugdosódik-e? A keserüség óráiban az érzékek megtompulnak; a szem nem lát tisztán; hamisan hall a fül; a kéz reszket, ha megfog valamit. Próbálj énekelni, ha fáj a szived; a hangod remegni fog; lecsuszik a hurról, mint megszédült kötéltánczos. Másképpen, más skálában énekeled a jólismert nótát a bánat ösvényein, mint az öröm nyugvópadjain.

A sugdosás elült; az ajtó kinyilik. Egy csinos fiatal, szőke katona lépett a szobába. De nem lábujjhegyen, nem elfojtott lélekzettel s nem szomoru arczczal, mint ahogyan kriptát szokás látogatni. Pedig mindenki igy várta volna. Az ajtó csaknem porozott a nyomában. Hangosan, nevetve köszönt: — Végre itt vagyok! Jó napot! — s megállt a küszöbön innen. Gyorsan megtörülte izzadt homlokát, mint messziről sietett vándor s mosolyogva maga köré nézett. Vigabban jóhirt-hozó sem jöhetett. Aztán gyorsan egyenesen a beteghez sietett. Átkarolta s magához ölelte őt. — Nos, Csika Pera, kedves bátyám, hogy vagyunk? — kérdezte. — Persze, jobban! — felelte önmagának s leült egy székre a kérdezettel szemközt.

— Hiába, minden már hiába! Hát nem látod, hogy késő, — már halott! — tiltakozott rámeredő tekintetünk. De a katona, makacs tévhitében, egyre csak simogatta a halottunk kezét. Semmi részvét, semmi remegés sem volt a hangjában; mint jókedvü társaságban, ugy beszélt.

— Isten ugyse érdekes, nagyon érdekes az élet, ez az egész élet, a halál, minden! — szólt fesztelen nyiltsággal s őszinteséggel. — Csak gondolkozzanak, egy kissé csak gondolkozzanak... Oly csodálatos minden!

Mi hallgattunk; csak néztük őt meglepetéssel s megütközéssel határos elcsodálkozással. Nem láttuk sohasem és mégis mintha ismerős lett volna. Volt valami a lényegében, ami a szüzifjak bájosságára és hősök bátorságára emlékeztet. A helyzet szinte tragikómikus volt.

— Mert minden másképp van ám és nem ugy, amint hiszszük — folytatta a katona. — Nem halunk meg olyan könnyen! Csudák tartják az életet. Csudák! Csak hinnünk kell bennük... Én tapasztalatból beszélek... A halál — például — kerülget valakit, szaglászik valaki körül s végül mégsem viszi el. Pedig — ugy mondták — meg vannak számlálva a napjai, a perczei. Helyette mást visz el, valakit, aki az utjába tévedt. Nem értitek? — Kérdőleg járatta végig rajtunk a szemeit s várta, hogy feleljünk valamit. Hallgatás volt a válaszunk.

— Ugy-e én katona vagyok, a halálnak czifra céltáblája — magyarázta — s nemde mégis milyen furcsa, ha a nekem szánt golyó mellettem elsüvit s a hátam mögött állónak a koponyáját furja át. Ebben is van csoda! Jó és rossz gyakran más ölébe hullanak s nem azéba, aki számit reájok. Értitek?... Mikor ide siettem, mit sem tünődtem ezeken. Szomoruan jöttem. Hallottam, hogy az orvos minden reményt feladott. Szegény, drága bátyám! Néném s ti kedves gyermekek! Ugy sajnáltalak. Mi lesz veletek?... Miért kell ennek igy történnie? Miért... Miért?...

— De aztán történt valami, utközben; valami... S én már nem vagyok szomoru! Legyetek ti is vigak; lesz rá okotok! Oh, dalolni szeretnék. Bátyám, néném, gyermekek s rokonok, a hét végén már majálisba is mehetünk! Készithetitek az elemózsiát. Nyissátok ki az ablakot... Levegőt, levegőt! Milyen szép a hold! Ragyognak a csillagok...

Azt hittük: egy hozzánk tévedt őrülttel van dolgunk; szerettünk volna rátámadni erre a gyászrontóra, erre a kiméletlen éjjeli betolakodóra, de tenni semmit se tettünk. Bátorságával lenyügözött s némán türtük, hogy ablakokat nyisson. Közben hangosan dudorászott valami melódikus nótát s mi elképedtünk arra a gondolatra: mit fognak ehhez a szomszédok mondani? Még azt hihetik: örülünk és ujjongunk Csika Pera kimulásán...

— Igen, utközben történt valami. El fogom nektek mondani. Hallgassatok csendben. Ne szóljatok közbe — s felénk intett kérően s mégis parancsolóan. — A lépcsőházban történt. Találkoztam a — halállal!

Szavai vérfagyasztó kegyetlenséggel markoltak szivünk kellős közepébe. Szédültünk. Csak ő állott egyenesen a lábain és mosolygott. Nem kifelé való kaján mosoly volt ez, hanem valami más, valami szent mosolygásféle. A lelki öröm mosolygása.

— Találkoztam a halállal — ismételte. — Láttam, amint vigyorgó ábrázattal, falánk lihegéssel, mint egy sunyi tolvaj, a kapun — kiszaladt.

Kiszaladt?... ismételtük magunkban a szót s egyszerre különös megkönnyebbülés szállt belénk.

— Fekete, vérfoltos pelerin takarta a vállait, — folytatta a katona — valamit szorongatott a hónalja alatt. Hust; talán emberhust; egy hullát. Mire rátehettem volna a kezemet, hogy lefüleljem és zsákmányát elragadjam, már eltünt, elrohant. Csak látomány volt! — gondoltam; vizió, amilyent a bánat fest elénk. De azért mégis erősen meghatott... A szivem hevesebben lüktetett. Önre gondoltam, bátyám. Önre!... Talán az ön életét rabolta el... S én már későn jöttem...

— Nehéz lépésekkel róttam utamat a lépcsőkön felfelé. Egy kinos sejtelemmel sulyosabb lett a szivem... Alig tettem néhány lépést, egyszerre hangos gyermekkaczaj, örömzsivaj ütötte meg a fülemet, amit eddig észre se vettem. Kis fiuk és leányok hanczuroztak a nagy lépcsőházban; kergetőztek az emeleteken. S ujjongásuk jóleső balzsam volt nekem. Meggyorsitottam a lépéseimet és ekkor, az első fordulónál, megbotlottak valamiben a lábaim. Egy kis leányka volt; hanyattesve feküdt a terrazzo kövein. Homlokából vér csörgedezett; finom kis állára s a szemei alá a lépcsők kemény éle kék foltokat zuzott. Csak az imént zuhanhatott le szegény. Meghalt nyomban, amint legurult. A nevetés, a hanczurozó ujjongás megfagyott az ajkain. — Meghalt, vége! — mondotta az orvos is. És olyan furcsa volt, ha arczának a sebeit, valamennyit egy tekintettel fogta át az ember. Öt csontos ujjnak a szabályos lenyomatát adták. — Ezt ugyan jól képen kapta a halál! — jegyezte meg valaki. Szegény kis árva! Még élhetett volna. Szép volt és fiatal... Miért, hogy a halál éppen őt rabolta el? Egy emelettel feljebb érett gyümölcsöt kaphatott volna. Ostoba gyermek, éppen az ölébe esett! Ropogós, zamatos falat. Csika Pera

odafönt most — jó időre — nyugodt lehet tőle. Menjen és nyugtassa meg őt. Mondja meg neki: itt volt a halál, valóban szaglászott reá, de el is nyargalt — mással... egy kicsi kis árvával... Aki senkinek se használt. Igy volt, egészen igy volt, bátyám! — hangsulyozta a katona s mereven a megüvegesedett szemeibe nézett. — Az önnek szánt golyó — mást talált... Ön él!... Ujra él!... Meggyógyul... Fogadom!...

— Késő, már késő! — akartunk közbeszólni, de a szó a torkunkba fult. Elámulva néztünk egymásra, a halottra, a katonára s ujból a halottra. Fakó mumia arczát hirtelen az élet szine vonta be s megmerevült teste megremegett, mintha villanyütés érte volna. Keze megreszketett a katona kezében s a tüdeje lehelet után kapkodott. A szemei megcsillantak és villogó tekintet röppent ki belőlük, mint fogolysárkány, ha a drótháló-ból kibontakozik. Valami titkos, delejes szélroham felkavarta benne az élet fodrait. Ujra élt az, akit holtnak véltünk!... Aztán egyik ujját felemelte s a boros palaczkra mutatott: — Szegény kicsi árva — sugta halkan. — Egy kortyot... adjatok. Egy kortyot...

Mindnyájan a palaczk után nyultunk s bort töltöttünk a poharakba, hogy megöntözzük a feltámadt életet. — Ez csoda volt, csoda! — jelezték néma ajkaink. Szólni, hangba önteni nem mertük ezt az érzésünket. Féltünk. Elfogott az a megnevezhetetlen félelem, mely rendkivüli dolgok láttára a szivünkbe markol. Hallgattunk. Egyetlen hangos szó látszattá olvaszthatja az örömteli valóságokat. Csendben, titokban, áhitatban, észrevétetni nem akarva születnek meg a csodák. Finom szövétneküket egyetlen profán lehelet, egyetlen hitetlen gondolat összetépheti.

Koczintottunk... Velünk koczintott a katona is. De ügyeltünk, nehogy a poharaink csörömpöljenek...

A csoda befejeződött, befejeződhetett — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ujból csengettek. Valaki érkezett. Talán a doktor tért vissza, vagy látogató jött... Az előszobában sugdosódtak. A sugdosás egyre hangosabbá vált. A szobaajtó egyszerre kinyilt, magától; talán a sugdosás szele billentette ki. S az ajtórésen át beláthattunk az előszobába, amelyet betöltött a felkelő nap ragyogó bibor világa. S e pillanatban szivünk mélyén megrendültünk; ott, az előszobában, az ajtórés mögül, egy pelerines ember pislantott befelé... Valamit szorongatott a hónalja alatt... A halál tért vissza, mégis visszatért! Mindjárt vége a csodának!... Remegő várakozással néztük Csika Perát; vajjon észrevette-e ő is? Vajjon nem halványodik-e el?

Ösztönünk sugta, hogy most tenni kéne valamit. De mit?... A megdöbbenés elüz minden okosságot, s nem ad jó tanácsot. S mi csak álltunk bután, tehetetlenül.

A katona is látta a pelerines embert; hirtelen, feltünés nélkül felállt és lábujjhegyen, gyorsan kiment, kiosont, kilibbent a szobából s az ajtót óvatosan, csendesen behuzta maga után.

Távozását észre se vettük... Meg sem kérdezhettük tőle, hogy ki volt és merre van hazája?

Mikor utána az előszobába szaladtunk, már nem találtuk ott. De ott volt még a pelerines ember... *Most* ráismertünk. Felismertük őt: a mészárosunk volt! Megálmodta, hogy Csika Pera javulóban van s egy kis bárányhust hozott neki ajándékba. Husvéti bárányt, frisset, fiatalt...

Most szentelte meg a pap a hajnali kis mise alatt...

Toll és tőr.

— *ápr. 29.*

AZ AKADÉMIA ÉS AZ ISMERETLEN MECZÉNÁS megkötötték az alkut. A meczénás egyetemi tanszéket akart külföldi egyetemeken, de az Akadémia előkereste lajblija zsebébél a plajbászt és számitani kezdett: egyetemi tanárság külföldi tanszéken nem jár haszonnal, mert aki bezsebeli a külföldi előadásokért a jövedelmet, az elesik a budapesti egyetemi tanárkodással járó fizetségtől. S mert két ilyen messze eső széken még akkor se ülhet az ember, ha akadémikus és egyetemi tanár, a bölcs Akadémia azt proponálta a meczénásnak, hogy az ismeretlen mennyiségü pénzt inkább olyan magyar munkák leforditására adományozza, amelyek a magyar történelmet, magyar tudományt és magyar irodalmat megismertessék a külfölddel. És az ismeretlen meczénás meghajolt az Akadémia bölcsesége előtt. A nagy üzemre berendezett forditógyár megkezdheti müködését. A magyar nyelvü tankönyvek idegen nyelven is megszólalnak s az akadémikusok a forditásért ujból felveszik a honoráriumot. Ami idehaza nem kell senkinek, kivándorol külföldre, hogy négy európai nyelven mondja el a világnak a mi Akadémiánkról mindazt, amit mi régen tudunk róla. És az Akadémia még mindig nem látja a furfangot az ismeretlen meczénás adománya mögött. Nem látja, nem veszi észre, hogy itt az Akadémia valamelyik ellensége üz tréfát a tudós társasággal. Megkisérli, hogy az Akadémia elég önző-e s pénzért leleplezi-e önmagát a világ előtt ugy, ahogyan senki más nem tudná őt leleplezni. Az Akadémia beugrott a tréfának. Mert az Akadémia hivatalos czimében benne van, hogy ő bölcs. S a bölcsek megengedhetik maguknak, hogy együgyüeknek tessenek, hogy aztán az együgyüségükből is üzletet csináljanak.

—

A KÖLTŐ ÁGYA. Gabrielle D'Annunzio eddig az álmait váltotta aranyakra. Most azt a butort is eladta, amelyben valaha Firenzében aludt. Amerikai milliomosok kemény százezer forintot fizettek neki, hogy birtokába jussanak a drága, egyetlen ágynak, melyet a halhatatlan poéta saját testével szentelt meg. Neki már nemcsak az álom hoz pénzt, hanem az alvás, sőt talán a horkolás is. Mindez gyönyörü. Kevés embernek jut az a szerencse, hogy már életében ereklyévé váljon az, amihez nyul, sőt az is, amibe belefekszik. Mindezek után csak arra vagyunk kiváncsiak, mennyibe kerül majd D'Annunzio hálóinge, hány ezret ér a bajuszkötője és hány milliót a fogkeféje? És — last not least — hány billióért kaphatnánk tőle egy iczike-piczike fürtöt emlékbe?....

—

A SZEGEDI GYUFAGYÁR ÖTVEN FORINTJA. Egy borzalmas szerencsétlenség kellett hozzá, hogy a szegedi gyufagyár megemberelje magát. A zsebébe nyult és megfizette az életveszedelmet. Eddig nem volt erre tekintettel, csak napszámot fizetett, csak munkát honorált krajczárokkal, de a munkás halálrizikója sehol nem volt elszámlálva a gyár üzleti könyveiben. Ugy látszik, ezen maga a halál ütközött meg legjobban, a maga lekicsinylésének tekintette ezt s egy végzetes napon leszámolást tartott. Nagy zürzavar volt, pattant a kazán, lángolt a mühely, emberi husczafatok és csontok repültek a levegőben s az igazgatóság halottsápadtan futkosott a telefonhoz segitségért. Jöttek az utászkatonák,

— százán voltak — betörtek a halál kamrájába és megpörkölt kezekkel hadakoztak az üreges szemü, tüzet okádó rém ellen; meg is szöktették ő feketeségét, aki a viszontlátás reményében távozott. Az igazgatóság, amely magát is féltette tüzszikrák és vasszilánkok haragjától, most már nem volt sápadt, boldogan dörzsölte kezét és melegen végigömlött rajta a hála érzése. Belenyult a kasszába, kivett onnan száz koronát és elküldte az utászoknak, akik százan voltak és megpörkölt kézzel, gyulladt szemhéjjal osztoztak az ötven forinton. Jutott egyre-egyre ötven krajczár. És ez volt a megkergetett halál boszuja. Mert meghalni az semmi! Nem is jár érte valami. De felkeresni a halált, halálgyötrelmeket szenvedni és ezért egy koronát juttat a gyufagyári gondviselés és hála, amely csak annyiban hála, hogy a halál nagyot nevessen a markába. Tudniillik a halál és a gyári igazgatók rokonok.

—

Elolvasta a nekrológokat, melyeket két hónappal ezelőtt halála hirére a pesti és bécsi lapok közöltek róla s amikor elkészült ezzel a nagy munkával, odaszólt környezetének: Vége! — s ezzel kilehelte lelkét. Björnson ez egyszer csakugyan meghalt. Há ezt a hirt nem erősitették volna meg a temetéséről érkezett táviratok, még kételkedhetnénk a hir komolyságában. De immár bizonyos, hogy eltemették, tehát legalább is valószinü, hogy meghalt, s magával vitte sok élő ember azon való irigységét, hogy még olvashatta a nekrológokat s hallhatta a gyászbeszédeket, melyeket koporsója mellett mondottak. Ezek a nekrológok és gyászbeszédek nem voltak hizelgőek, különösen azok nem, amelyek a Duna mentén keltek szárnyra. Mert itt Björnsont csak a politikai czikkeiből ismerték s a politikai pártállása leszállitotta irói értékét. Nem volt magyar soviniszta, nem volt hithü függetlenségi és negyvennyolczas, tehát lebunkóztuk. Darabont volt s politikai hibáitól nem vettük észre irói erényeit. Kiméletlenek voltunk hozzá, pedig elnézők lehettünk volna. Hisz a magyar politikában annyian vétkeznek, s mégis megbocsátunk nekik. Pedig ezek a politikusok hibáik mellett nem birnak Björnson erényeivel.

—

Montenegro már megint fegyverkezik.

— Czetinjei történet. —

A fejedelmi kastély pitvarában gyülekeztek az ország nagyjai. Megjelent Gorogilovics, az ősz irástudatlan, akinek bütykei sürü bokrozatban ékeskednek a terebélyes láb fölött. Ott volt Zemlovics miniszter és kecskepásztor, Markovics volt attasé és jelenlegi bőrkereskedő, Petrovics herczeg és kisbiró.

A fejedelmet várták. Közben Gorogilovics eladott Markovicsnak egy pipaszárat.

Pont tiz órakor kitárult a pitvarajtó és azon megjelent kiséretével a fejedelem. Az ország nagyjai, az udvaron felállitott zenekar és a dalárda rágyujtottak a — pipájukra.

Ünnepélyes pillanat volt! Az osztrák diplomácziai ügynöknek, Gerstler Bélának összecsavarodott az orra.

Nikita végigjártatta tekintetét az ország nagyjain és igy szólt:

— Karok és rendek! A haza veszélyben forog!

Zemlovicsnak köny szökött a szakállára.

— Karok és rendek! — ismételte a fejedelem. A haza veszélyben! Végképp elfogyott, amit a mult évben kaptunk a czártól, és elfogyott az is, amit Aehrenthal küldött szeretett hazánknak. Elvégre mi sem tarthat örökké. Kedvelt népünk ismét rongyokban jár és a fejedelemasszony már kókuszzsirral főz, mert nem telik disznózsirra. Szépséges leányom, Maricza herczegnő, margarinnal keni fekete hajfürtjeit, mert kénytelenek voltunk a szerbek tiszteletére rendezett banketten összes brillantin-készletünket feltálalni. A haza veszélyben! Azért hivtalak össze, hogy tanácsaitokkal szolgáljatok és azokat kegyesen meghallgassam.

Gorogilovics, az ősz irástudatlan, kivette szájából a pipát és röviden csak ennyit mondott:

— Fegyverkezzünk!

E szavaira vagy négy torokból egyszerre üvöltött ki a lelkes visszhang:

— Fegyverkezzünk.

Nikita keresztbe fonta karjait, miközben mindkét kezével könyeket törült ki szeméből és kardjához kapott. Mert ilyenek a fekete hegyek hősei! Majd bugó orgonahangon megszólalt:

— Fegyverkezzünk! . . . Szép! . . . De ha nincs fegyverünk? Ha szegény feleségem az összes fegyvereket már eladta a hándlénak? Akkor? . . .

Petrovics, aki eddig szót sem szólt, ezután sem nyitotta ki száját, hanem összeszoritott ajkai közt sziszegte:

— Akkor is fegyverkezzünk!

— Akkor is fegyverkezzünk! — orditott Markovics, a jelenlegi bőrkereskedő. Nekem van husz kilőtt kapszlim, oszszuk ki a nép között.

A jelenlevő nép óriási lelkesedésbe tört ki ez önfeláldozó ajánlat hallatára.

— Nekem pedig van egy boxerem — mondta az ősz irástudatlan. — Azt is kiosztatjuk!

— Én egy parittyakövet teszek le a haza oltárára — kiáltott Berkovics, a pénzügyminiszter.

Nikita arczán boldogság sugárzott.

— Köszönöm — rebegte. — Köszönöm nektek, kedvelt népem. Azonnal fullajtár megy a különböző udvarokhoz, hogy jelentse Montenegro fegyverkezését. Ön pedig, Gerstler Béla ur, azonnal irja meg e gyülés lefolyását Aehrenthalnak. Ugy irja meg, hogy megijedjen. Ha küld pénzt, ugy ön megkapja a diplomácziai ügynöki diját . . .

Ezzel Nikita feloszlatta az ülést, bement a trónterembe, kivette a kóczot a trónszékből, álszakállt csinált belőle, mint Harun al Rasid bejárta az országot és amit csak lehetett, összekoldult.

Maitre Jacques.

Krónika II.

Latinok között.

Róma, április végén.

Jártam a Via Appián.

A szük kis ut, amely valamikor a világtörténelem lüktető ere volt, szegényesen kigyózik a Fórumig és a győzelmes bigák kereknyomai helyett is csak automobilok és rozzant kocsik vonalai láthatók. A világitás sem éppen klasszikus. Halványzöld ég borul fölém és körülöttem tarka fák, magnoliák és lila glyciniák borulnak piszkos kis korcsmák falaira. Még sem zavar ez, sőt talán közelebbnek érzem igy az örök várost, a latinokat és még inkább el tudom képzelni, hogy kétezer évvel ezelőtt ugyanezen az uton ballagott egy poéta és versét azokkal a szavakkal kezdte, mint én a mai czikkemet.

Jártam a Via Appián. Milyen jó, hogy szabadon beszélhetek. Micsoda felszabadulása a gondolatnak és

a tollnak. A latin szellemnek rebeg hálát a tollam. mindent kikiálthatok és mindent leirhatok fesz és szégyen nélkül. Az irás az eszmék természetes rendjét követi csak, a latin világosság szabályát, amely az élet ragyogó szabálya. Igenis itt jártam én és itt járt egykor Quintus Horatius Flaccus, az első żsurnaliszta, a legelső tárczairó s majdnem azért irhatok igy, mert valaha erre sétált a kedves bohém, aki eldobta pajzsát és megfutott a csatatérről, a puha férfi és az édes csevegő, aki már diákkoromban megtanitott, hogy mindenről beszélhetünk, csak érdekesek maradjunk, minden fontos és semmi se fontos, s ha kell, akár az inggombomat, vagy a mai étlapomat teszem a filozófiám központjává. Akármit mondanak mérges és száraz professzorok, ez a »tanult poéta« kitünő és közvetlen ember. Nagy pletykahordó és borissza s bizonyára pózol is kicsit, mikor leszidja a fürdőző rómaiakat, az épitkezőket és a szoknyavadászokat. Mindenesetre jól ismeri a főváros bünkrónikáját. Tőle tudom meg, hogy este a szinházak körül a latin jeunesse dorée nagy lelki ártalmára rajban tolonganak a festett, ledér nőcskék. Tout comme chez nous. Ő a lelki és testi inyenczség ismerője. Nekem azonban mostan ennél is több, kothurnusszaggató, a mult és a jelen összekötője, áthidalója évezredeknek, aki által régi olaszokat látok a latinokban és uj latinokat az olaszokban, Horatius tulajdonképpen a fajtája első dekadens embere, az első, a legelső talián.

Ezek pedig itt körülöttem egytől-egyig latinok. Mindössze csak kétezer év mult el s azalatt nem sok változás esik. Bocsássanak meg, hogy mandolint nyomok az iskolai klasszikusok kezébe és parmezán-reszeléket hintek Caesarra és a többi latinra, nekem azonban ez cseppet se tetszik kegyeletsértésnek, valamint nem nagyzolás az uj olaszok kulturönérzete, akik mégis csak farkas-tejet szoptak a hét domb tövében és barbárok aranyaiból épitették a kulturájukat. Hiszen Vergilius rögtön operett-alak, mihelyt gitárt akasztok reá és egy csónakba ültetem, olasz tengerre, lágy olasz éjbe, hogy holdkórosan énekelje szelid és beteg verseit az éjszaka napjához és Augustushoz. Neróról is irnék és D'Annunzio jut eszembe. Ez az isteni félbolond, aki ujra felgyujtja Rómát a reklámtüzével, aki már életében épitteti a siremlékét, aki lapok kommünikéjében majdnem minden hónapban meg-megsóhajtozik, milyen nagy müvészt veszt el benne a világ. Egy ősi kultura alapzatán áll ez a tarka nép. A faj se igen változott azóta. Láttam nyomorban, szennyben is kemény profilokat, rongyos isteneket és szutykos kis istennőket. Láttam sörteszerü, merev római hajzatot, amelyet csak latin szobrokról ismertem. Láttam itt katonákat, nem olyanokat, aminőket a vicczlapjaink rajzolnak, hanem erős és fanatikus alakokat, porosan és verejtékesen masirozva és dühös, kipirult centuriókat, akik trombitaharsogás közt vágtattak a csapatok élén, hogy szavukra szinte fel-felrebbent a régi légiók madara, a sas. Nem puszta álom ez. Az olaszoknak szeretik rossz hirét költeni. Ebben az országban pedig több könyv jelenik meg évente, mint a franczia-nál. Még mindig latinok laknak itten.

Most, hogy itt sétálok, reám fehérlenek Caracalla termái, a császári fürdőromok. Káprázva jöttem ki közülök. Elgondoltam, mennyire kérkedünk a nyugati kulturával és a keleti komforttal, a gőzfürdőkkel, ahol rózsásra sikálják körmeinket, bebugyolálnak, megfésülnek, összegyurnak, leborotválnak, hogy miután szinte másodszor is megszültek, nyomban vesevelőt és sört is kapjon a korhely gyomor, de mindez szegényesnek látszott ebben a vén fürdőben, ahol a kéj és a fényüzés minden skáláját — a fél-, a negyed-, a nyolczad-hangokat is — már régesrég ismerték, s fokokra hütött és hevitett vizzel bazénok sokasága várta a lump patricziust, falfestmények csiklandozták a szemet és a kéjelgő bőr üdülésével és ellankadásával párhuzamosan a hangulatnak és a viz fokának megfelelően friss és gyors delfineket, vagy mocsári halakat, lassu és lanyha algákat mutattak a kéjelgő látásnak. Aztán véletlenül kezembe nyomtak egy könyvet, amely a klasszikus disznólkodók családfáját egészen az ujolaszokig vezeti fel. Be kell vallanom, szegény Lorenzo Stecchetti és még szegényebb Marcel Prevost, a klasszikusoké az elsőség. Mi vagyunk a jó fiuk. Majdnem azt mondhatnám, hogy az ember kétezer év alatt alig finomodott el. Csak éppen latinok élnek közöttünk is, akik vér és kultura szerint a régiek még s születésükkel hozzák magukkal az inyenczséget. Már az ükök passziója is a könyv, a vér és az életveszély, melynél ujabbat mi se tudunk kitalálni. Nyelvük pedig csak ellágyult, dallá olvadt, de a jó olasz prózában ma is megtartotta keménységét és harsonaszerü zengzetességét.

Mindezen csodálkozik az idegen és a pillanat ezredrésze alatt egyszer csak átvillan a fején, hogy ő itten barbár, egy ámuló, csodálkozó, elhagyott barbár. Hiába, egyformák vagyunk ezen a földön mind, ködös angol, alapos német, hazátlan szláv, szegény magyar, rabszolgái vagyunk ennek a birodalomnak, adófizetői az olasz idegenforgalomnak, akik a régi hadisarczot lirák alakjában szurjuk le. Csakhogy éppen tandij lett a hadisarczból. Kómikus ez kérem és ha római pinczér lennék, becsületemre lenézném kicsit ezt a sok idegent. Ezen a sétámon azonban megbékülök ezzel a gondolattal is, mindennel, a latin órák keserves emlékével is. Most belátom, hogy mi, akik arczunk verejtékével tanuljuk az idegen latint, tartozást teljesitünk, vezekelünk azért, hogy nem latinoknak születtünk. Ez a gondolat hajtott talán mindjárt megérkezésemkor ide a romokhoz és ez diktálta, hogy megérintsem a Forum és a Colosseum falát s a késemmel letörjek tégláiból egy darabkát, hogy hazavigyem magammal. Mindnyájan ezt cselekedjük. Letörünk egy téglát, egy kavicsot a latin szellem palotájából és tovább megyünk.

K. D.

Az első leonedda.

Irta: GRAZIA DELEDDA.

Nem messze a tengerparttól egy szardiniai pásztor legeltette a nyáját.

Réges-régmult időkben történt ez, de a vidék már akkor is ugyanaz volt, mint amit még ma is megcsodálunk: üde zöld fensik, amely a tengerre tekintett és amelyet a sötétkék tiszta égboltról élesen kiváló hegyek öveztek.

A pásztor kalyibája — akárcsak most — kövekből és galyakból volt összekábálva és az öreg, még izmos pásztor éppen ugy öltözött, mint ma, durva gyapotruhába és kecskebőrbe. A neve Sadur volt és boldogan élt a nála jóval fiatalabb feleségével és Greca leányával együtt.

A fensikon itt-ott más kalyibák és sátrak állottak, amelyekben a többi pásztor lakott.

Honnan jöttek ezek az első szardok, alacsony barna asszonyaikkal és még vad nyájaikkal? Az apáik talán a távoli napkelet partjairól hajóztak ide kalózhajóikon? Olykor-olykor még most is fel-feltünt a csillogó tengeren egy-egy fönicziai bárka vöröses vitorlája, amely kikötött a szigeten és amelyből azután sápadt arczu férfiak szállottak partra kurta, szürke tunikában, lábukon szandállal és fejükön hosszu leffentyüs, letompitott végü sapkával. Mint szélvész vetették ezek magukat a zöld lapályokra, betörtek a kunyhókba, elraboltak mindent, leölték a bárányokat és vigan lakmároztak azután az árnyékos, lombos tölgyek alatt.

Sadur vad gyülöletet érzett ezek iránt a nem szivesen látott vendégek iránt, akik már nem egyszer megrabolták minden vagyonkájától. Néha az asszonynéppel és a nyájjal együtt a hegyek közé menekült és csak akkor szállt le ujból a sikságra, amikor a távoli, kékes fényben csillogó árban lassan eltüntek a vörös vitorlák a látóhatárról. De most már egyre gyorsabb lábakkal közeledett az aggkor és Sadur aggodalmasan érezte, hogy mint fogy az ereje. Ki fog ezután őrködni asszonyai és a nyája fölött, ki fogja megvédelmezni őket?

Szomoruan üldögélt kunyhója előtt és nyugtalanul nézett a tenger tiszta, sima vonalu sikja felé. Már jó ideje, jó néhány esztendeje nem zavarta meg ugyan semmiféle szerencsétlenség a szard pásztor csöndes életét. Csak hébe-hóba jött egy-egy kereskedő a sziget belsejéből, aki buzát, zöldséget, gyapotszövetet, szárított gyümölcsöt, karkötőt és más, bronzból készült ékszert hozott és ezért mézet, sajtot, gyapotot és kecskeszarvat kapott, hogy a szerény vásár után ujból tovább álljon.

A buzát az asszonyok megőrölték két kő között és focacce-t sütöttek belőle. A gyapotszövetből ruhát varrtak.

Sadur a nyájat őrizte, de azért tekintetét le nem vette volna a tengerről. Az utolsó esztendők nyugalma és békéje mellett is nyugtalan volt. De a szeme egyre jobban elhomályosodott, a keze reszketős lett, — ó, ez nagyon szomoru!

Vigaszt és megkönnyebbülést talált néha, amikor nádsipján furulyázott és annak édes hangja olyan lágyan ömlött végig a sikságon. Több nádsipja is volt, egyik kisebb, mint a másik és amikor furulyázgatott, egymásután próbálta ki valamennyit. Mindegyiknek más volt a hangja és Sadur különböző hangokat tudott kicsalni belőlük.

Furulyázás közben Sadur elfelejtette minden gondját. A szive ilyenkor boldog és vidám volt és viharedzett arczán nyájas, lágy kifejezés ült. Aztán arról álmodozott, hogy Grecát feleségül adja egy derék, dolgos legényhez, aki őt is meg az anyját is meg fogja védelmezni, ugy hogy ő nyugodtan halhat meg egy tölgyfa alatt, a tavaszi napsütésben.

De ekkor, életének utolsó esztendejében, különös dolog történt. Májusban volt. Sadur a tengerparton állt, amikor ijedten vette észre, hogy a part közelében egy fönicziai vitorlás tünt fel.

Reszketve sietett haza asszonyaihoz és igy szólt:

— Most megtörtént, amitől évek óta tartok. Egyetlen menekülés maradt már csak hátra a számotokra: szökjetek a hegyek közé, vigyétek magatokkal a nyáj nagy részét és rejtőzzetek el abban a völgyben, amelyet már ösmertek. Én itt maradok vagy tizenöthusz kecskével, akkor *azok* azt fogják hinni, hogy én csak egymagam élek itt és rögtön nekiülnek a lakmározásnak. Ezalatt pedig ti biztonságban lesztek.

Az asszonyok siránkozva vonultak vissza a hegyek közé és maguk előtt terelték a nyáj nagy részét. Az öreg ott maradt. Leült a kalyibája elé és — látszólag nyugodtan — furulyázgatott. Igy is találtak rá a fönicziaiak.

Amint előre várta, azok rögtön ott is maradtak, átkutatták a kunyhót, leölték a bárányokat és megsütötték. Egyiknek-másiknak kedve kerekedett volna elverni Sadurt, de a főnökük, egy sápadt arczu ifju, hosszu, sötétfekete jószagu olajjal bekent hajjal, nem engedte, hogy ez megtörténjen.

Amikor beteltek a lakmározással, a sápadt ifju ráparancsolt Sadurra, hogy furulyázzon.

Sadur engedelmeskedett és a sápadt arczu ifju figyelmesen hallgatta.

De hirtelen különös gondolata támadt: megparancsolta Sadurnak, hogy egyszerre valamennyi sipján furulyázzon.

— Hogyan volna ez lehetséges? — kérdezte az öreg pásztor.

— Az a te dolgod.

Sadur most előkeresett hajlékony, erős füszálakat és a nádsipjait egymás mellé kötözte velük: igy keletkezett az első leonedda.*

Sadur megszólaltatta a sipokat és a hangok olyan édesen és melódikusan csendültek fel, mint eddig még sohasem.

A fönicziaiak a füben hevertek és pihentek a dus lakoma után a nyári melegségü déli verőfényben. Csodálkozva, de figyelmesen hallgatták a még sohasem hallott, szokatlan hangokat és nyájas, lágy hangulat fogta el valamennyit.

A fiatal főnöküket valósággal varázslatba ejtette ez a muzsika. Lassanként el is szunnyadt és ugy érezte, még sohasem volt ilyen gyönyörüséges álma és még sohasem volt olyan isteni szépségü földön, mint ez itt.

Amikor felébredt, azt mondta az öregnek, kérjen bármit, ha módjában van, teljesiteni fogja a kérését.

Sadur megremegett. Azután igy szólt:

— Jól van, hát halljad! Van feleségem és hajadon leányom. Ha találkozol velük, hát ne essék bántódásuk és ne is érintsd őket.

— Hazahivhatod őket, — felelte a halvány arczu ifju — nem esik bántódásuk.

És megparancsolta embereinek, hogy a rablott zsákmányt vigyék vissza a kunyhóba és türelmetlenül várta az öreg visszatérését, aki felkerekedett, hogy lehozza a hegyekből a feleségét és a leányát. Szerette volna még egyszer hallani a sipok hangját és szeretett volna annak hangjai mellett szenderegni a napsütésben.

* A Szardiniában még most is használatos pásztorsip.

Sadur, a felesége, a leánya és a nyáj visszatért és az öreg megint furulyázott és a sápadt arczu ifju megint édesen szunnyadozott a füben.

Amikor felébredt, meglátta Grecát és ettől kezdve még gyönyörübbnek találta ezt a vidéket.

— Feleségül adnád nekem a leányodat? — kérdezte az öreget. — Asszonyommá akarom tenni és itt maradnék társaimmal.

Igy történt Szardiniában az első fönicziai település és az öreg Sadur ettől kezdve boldogan és békességben furulyázott az egymás mellé kötözött sipokon.

Barangolások.

A háromszobás lakás.

— *ápr. 29.*

Lakást keresek, igenis lakást, ilyenkor április végén. És nem valami távoli határnapra, teszem jövő májusra, vagy — elélünk-e addig? — jövő nyárra a Svábhegyen, a Zugligetben, vagy Budakészin. Nem, nem, nem. Közönséges városi lakást keresek, háromszobásat, de sürgősen. Ugyszólván holnap-holnaputánra. Nem ragaszkodom szigoruan a naphoz, de annyi szent, hogy május elsején hajlék nélkül leszek, ha addig hamarosan lakáshoz nem segit az isteni csoda. És ennyi baj meg kapkodás közepett mondjam-e még azt is, hogy hibámon kivül estem ebbe a mostani nyomoruságomba? Mondom. Hogyan is hagytam volna utolsó perczre ezt a fontos dolgot: lakást keresni. Dehogy hagytam, dehogy hagytam. Hanem rossz csillag alatt születtem (lábjegyzetnek!) s a ház, amelyben májusra béreltem, a minap beomlott, vagy légberepült, avagy tessék elképzelni valami egyéb elemi csapást. Szóval az a ház nyomtalanul eltünt a föld szinéről. S ma a legridegebb lakástalanságnak nézek elébe, mialatt részint a várt csodával kaczérkodom, részint a hajléktalanok menhelyével.

Azonban feleségem és gyermekeim unszolására még egyszer összeszedem maradék erőmet, s az utolsó reménysugár pislogó világánál nyakamba veszem a várost. A várost? No persze, ez csak amolyan kétségbeesett tulzás. Mert mint valamennyien, város alatt én is a hatodik és hetedik kerületet értem, ahol az alvó magisztrátusok helyett legalább a virrasztó kávéházak gondoskodnak róla, hogy az ember ne áthatlan sötétségben botorkáljon haza késő éjszakán. Az ötödik kerületről nem beszélhetek, mert az kizárólag ügyvédek, szerelmi találkahelyek és alkalmi tőzsdemilliomosok dominiuma, ami pedig a többi kerületet illeti, nagy a gyanum, hogy azok képzeletbeliek csupán; én legalább még sohasem találkoztam velük.

És egyben illő tisztelettel bocsánatot kérek, amiért mizériámat olyan igen-igen fontosnak tartom, hogy a magam szempontjából külön is elmondom, amit nagyjában mindnyájan tudunk: hogy Pesten nincs lakás, ami van, az rossz, vagy megfizethetetlen; hogy a lakás erre mifelénk nem *home,* ahol az ember az intim életét éli, vagy ahová édes pihenésre elvonul, hanem Belzebubnak pokla, Prokrusztesznek ágya, és mondhatnék még több ilyen képet is, amelyet az emberi szenvedések megérzékitésére festett a keresztény vagy pogány mitológia. Még csak most derül ki, hogy a zsidóknak milyen jó iskola volt a babyloni és az egyiptomi fogság, mert amit türni és szenvedni ott megtanultak, annak atavisztikusan a késő utódaik látják hasznát itt Pesten. Már más szeleket láttunk, gondolják magukban, és ugyanolyan roskadozón viselik Budapest szépségeinek terhét, amilyen roskadozó térdekkel őseik czipelték a köveket a Ramzeszek városainak szépitéséhez. Közben pedig nyugodtan várják azt a Mózest, aki belügyminiszteri vagy polgármesteri nimbuszszal a feje körül kivezeti őket ebből a modern Miczrájimból, a rabszolgaság bérházaiból.

Beleférne néhány rövid szóba is: a nyomornak, anyagi és erkölcsi szegénységnek rettenetes megszálló helye itt Pesten a háromszobás lakás. A felületes szemlélő elmosolyodhatnék ezen a megállapitáson. Miért éppen a háromszobás lakás? Miért állunk elő azzal? Hát a kétszobás? Az egy szoba konyhás munkáslakás, a cselédkvártély és igy tovább lefelé azon a létrán, amely a patkányok kanálisáig és a hidak alatt hálók éjjeli szállásáig vezet? Persze, hiszen fel lehetne vetni a kérdést, de igazságtalanság lenne. Mert a többi nyiltan czégéres helye az élet ezernyi inségének, de a háromszobásnál kezdődik az a nagy differencziálódás, amely a máról-holnapra tengődőket, a bizonytalan kis existenciákat várhatón elválasztaná a modern államok és városok megbizható tiers état-jától: a rendezetten élő polgárságtól. Azoktól, akik a vegetáczión tul más czélokat is ismernek, más ideálokat, s mivel kivánják ezeket, azért a napi munkájukkal, vagy a szórakozásaikkal, a kiadásaikkal vagy a megtakaritásaikkal, szóval mindennel és mindenképpen a pionérjaivá lesznek a felsőbbrendü czéloknak. A háromszobás lakásnál kellene kezdődnie annak a fogyasztórétegnek, amelynek fölösleges szükségletei olyan nagyjelentőségüek minden biztos gazdasági strukturáju országban. De még ha százféleképpen irnók is körül, akkor se fejezhetnők ki pontosabban a gondolatunkat, mint azzal, hogy a három szobánál kezdődik a bourgeoisie rétege; ez volna a par excellence polgári lakás, s aki azokat figyeli: a butorzásukat, az izlésüket, a levegőjüket, körülbelül véleményt is mondhat róla, milyen az a polgárság, mennyire értékes s a szükségletei szerint mire becsüljük. Mutasd a lakásodat, és megmondom, ki vagy. Mutassátok meg a város háromszobás lakásait, és megmondom, milyen az a ti polgárságtok, amely az igazi országfentartó középosztályt teszi.

És erről szeretnénk beszélni, ezekről a lakásokról, ezekről az emberekről. Ahogy a véletlen hajtott, keresgélés közben, ott jártunk közöttük, hiszen passepartout-t adott hozzá az a bizonyos, a kapun lógó czédula, amely a kiadó lakást hirdeti. Az izléstelenség csimborasszói magasságokra emelkedik s örök diadalát üli, harsogja, üvölti ezekben az örökétig egyforma, szenyves aklokban. Kopott, olcsó, agyonszolgált puhafa-

butorok, olcsó metszetek, fotográfiák a falakon, délután négy órakor még vetetlen ágyak, takaritatlan szobák, ezek beszéltek róla, hogyan folyik itt össze nappal és éjszaka, mert akik lakják, még csak azt a luxust se engedhetik meg maguknak, hogy a napvilág szerint igazodjanak. Kerestünk ott a butorok között, mert már nem a lakások érdekeltek, hanem akik benne laknak, kerestünk a butorok között csak egyet, amely választékosabb izlésre, magasabb igényre, vagy ha egyébre nem: a csecsebecsék szeretetére vallana. És sehol semmi. Sehol egy vitrine, egy szebben faragott szék, egy különösen lágy szőnyeg, vagy hogy keveset mondjunk, — egy könyvespolcz. Ehelyett: böröndök, kosarak. De nem mert most jöttek vissza a nyaralásból; nem, ezek a böröndök állandó butordarabok; ezek pótolják a hiányzó szekrényeket, s furcsa módon valami olyan jelleget adnak a lakásnak, mintha egy-két napos megszállóhelyek lennének, hotelszobák, állhatatlan utasokkal, akik ma itt, holnap ott ütik fel tanyájukat; örök vándorlásban, és se ők nem teszik vonzóvá az otthonukat, sem az otthonuk őket...

A lakások ára: hétszáz forinttól feljebb. Tudós nemzetgazdák megállapitották, hogy az ember átlagban jövedelme tizedrészét költheti lakásra. Ha ebből indulunk ki, azt kell hinnünk, hogy aki hétszáz forint házbért keres, megkeres évi hétezer forintot. Kérdezzük meg már most a házmesternét, mi a lakójának foglalkozása, és megtudjuk, hogy a lakó tanár, hivatalnok, kereskedő, ügynök, alkalmazott, szóval csupa olyan rendü ember, akinek jövedelme ha ugyan nem bizonytalan, de a három-négyezer forintot aligha mulja felül. Tehát a pesti ember lakásra éppen a dupláját költi annak az összegnek, amelyet viszonyai megengednének. Ami egyébként nem szorul megállapitásra, és sokkal érdekesebb ennél, ha azt figyeljük, hogy ebben a nagy nyomoruságban hogy igyekszik egyik ember a másik uzsorásává felcsapni. Még mindig a háromszobás polgári lakásnál vagyunk.

Kiveszi a lakást hétszáz forintért valamelyik — sarki hordár. Neki csak egy szoba kell, tehát a másik kettőt, s ha van: a cselédszobát, egyenkint kiadja butorzatlanul másoknak. Igy történik, hogy egy-egy háromszobás lakás, amelyben a palota büszke facade-ja mögött a polgári jómódot, az egyenletes, nyugodt életet sejtenők, lakik nem egy, hanem négy familia, még pedig a legrettenetesebb összevisszaságban, ahogyan az állatok se valaha Noe bárkáján. Egy konyhán főz négy asszony; egy fürdőszobában mosakszik — ugyan! — négy familia; névről alig ismerik egymást, talán nincs is nevük, de a szexuális intimitásuk ráczáfol mindenre, amit valaha a család etikai jelentőségéről olvastunk. És a főbérlő hordár persze ugy osztja fel a házbért, hogy lehetőleg minden terhet átrójon a többi lakóra, sőt ő még nyerészkedjék. A lakásán belül ugyanazt a játékot üzi, amelyet odakinn a háziur.

A háromszoba-tartásnak egy másik pesti trükkje ez: kibérlek három szobát, ennek az ára hétszáz forint. Lehetőleg veszek a házban még egy kétszobás lakást is: ára négyszázötven forint, összesen ezeregyszázötven. A két szobát butorozva kiadom albérletbe, ára havi hatvan-hetven forint, tehát egy évre nyolczszáz forint, vagyis az én háromszobás lakásom ezek után összesen háromszázötven forintomba kerül. Nagyjában igy tesz ma Pesten mindenki és mert az ötszobás lakás viszonylag sokkal olcsóbb, mint a háromszobás, azért aki háromszobás lakást akar olcsón, ötszobásat bérel, s albérletbe ad ki kettőt. Érdekes praktika, de örökké lehetetlenné teszi, hogy az ember igazán otthon legyen a lakásában, amelyet immár idegennel kell megosztania, idegennel, akiről nem tudja kicsoda, s nem fog-e egy éjjel álkulcscsal belopózni hozzá...

Nem, a hónapos szobáknak ma nincs már romantikája, csak nyomorusága van, és ezen a nyomoron akarunk kárpótlást venni a magunk inségéért...

Különben pedig hihetetlen, hogy a nagy nyomoruság milyen meghunyászkodóvá tette a pesti lakáskeresőket. Ha itt-ott hirdető czédulára bukkannak, amely nem butorozott ágyat kinál, vagy feles ágyat, és betérnek a házmesternéhoz, a legelső dolguk, hogy kivallassák:

— És mondja csak, nincs valami hibája annak a lakásnak?

— Nincs, nincs — erősködik az asszony.

— De valami hibája okvetlenül van, különben nem költöznének ki belőle — vallatja tovább a kereső.

— Az udvari szoba kicsit sötét — böki ki végre a házmesterné.

És erre a kereső megkönnyebbülten sóhajt fel. Ha drága lesz a lakás, ha sokat kérnek érte (pedig mindenre el van készülve szegény), legalább biztositotta magának a kifogást, az ürügyet, miért nem kell neki a lakás: sötét az udvari szoba, azért nem veszi ki. Mert ez a fő: a kifogás; az embernek fenn kell tartani a presztizsét nem önmaga, hanem a házmesterné előtt.

B. —

A tudomány jegyében.

Ő, dicső természet.

A legutóbbi néhány esztendőnek igen fontos vivmánya az a felfedezés, hogy télen is van természet. A téli sportok vezették rá az ámuló emberiséget, hogy az ugynevezett természet télen nincs a molyellenes vállalatnál, hanem teljes üzemben látható és használható és télen sem csak ott a boldogság, a barátságos, meleg szobában.

Látnivaló, hogy itt csak a *szabad* jelzőjü természetről van szó, arról, amelynek a fogalmából a *természetes életmód*, a *természetes gyógyitás* és a hasonló dolgok származtak. Mert ha meggondoljuk, természetnek utóvégre is *minden* természet, a természet törvényei alól éppen olyan kevéssé kivétel a pikoló-fekete, mint a virágzó baraczkfa. Ha igy értjük a *természetet*, akkor »természetesen« sem természetes életmódról, sem természetellenesről nem lehet beszélni. Azonban beszélünk és igen fontos dolgok lévén a két fogalom közt, beszéljünk is: csak vegyük pontosan tudomásul,

hogy a *természet* szónak nem egészen jogos használata az, hacsak a — pardon! — *mezőgazdasági* jellegü természetet értjük rajta. Amely felé mostanában az egész városi emberiség erősen huzódik és különösen az egészsége javára igen sokat vár tőle. És csakugyan érdekes kérdés: hát mit is várhat és miért szorul rá?

Kétségtelen, hogy az élet *városi* formája — mai és nagy városokról beszélvén — egészen uj dolog és megállapithatjuk, hogy a városokban lakó emberiség tulnyomó nagy részének szervezete még nem alakult át a szükséges fokig a városi életmód számára. Annyira azonban már egészen kétségtelenül mégis átalakult, hogy a városon kivüli életmódra — állandóan persze — még alkalmatlanabb. Ennek a felemás állapotnak a tudata legalább is dereng az emberekben s ez az oka, hogy mindig növekedőben van a törekvés egy kompromisszumra, amely mind a kétféle állapot hasznát egyesiteni tudná. Nyilvánvaló, hogy minden dologra, amelyhez nagy kooperativ szervezkedés, tehát sok ember együttdolgozása kell, a város és pedig mentül városibb, tehát modernebb technikai berendezésü város az alkalmasabb, ellenben a falu — tehát aránylag nagy területen aránylag kevés lakó, aránylag sok levegő, nap és vegetáczió — jobb és egészségesebb környezet minden olyan dologhoz, amely nem kivánja sok ember egyesitett energiáját, vagy, még jobban mondva: könnyü és gyakori közellétét. Röviden: az élet társadalmi (nem tévesztendő össze a *Társaság*-gal!) részének a város, az egyéni és családi részének a falu az alkalmasabb tere. A falusi emberiség — ezer oknál fogva, ami nem ide tartozik — nem sokat törődik ezzel a problémával, de annál többet foglalkozik vele az egész világ városi — még egyszer mondom: *nagyvárosi* — emberisége. A probléma három világraszóló mozgalmat mozditott meg: a nyaralási divatot, a *Gartenstadtbewegung*-ot (németül mondom, mert igazi német dolog) és az ugynevezett (hiába, ez is német!) *Naturheilkunde*-t.

A nyaralásról egy rossz szót se lehet szólni, — addig, ameddig igazi nyaralás. A városi ember az esztendőnek azt a részét, amely a falusi élet előnyeinek élvezésére alkalmasabb, falusi életben tölti el: ez a nyaralás, ha az. Kevésbé az, ha aránylag kevés falusi természetbe a városi miliőnek szükségtelenül nagy részét viszi magával az ember. Por, zaj, közeli szomszédság, egy kis fü-fa, semmi levegő és még kevesebb kényelem: ez a nyaralásnak az egyik hamisitványa. A másik: semmi szabadság, kevés »szabad természet«, sok öltözködés, társalgás, reprezentálás, rivalizálás. Hogy példát is mondjak és megmaradjak hazafiasan a magyar példáknál: az egyik Nagymaros, a másik Siófok. Meg kell jegyezni, hogy nemcsak a szabadtermészetben való nyaralásnak, hanem mindenfélének óriási haszna van a *milieu-változásnál* fogva, de ez nem ide tartozik.

Még a nyegleségeiben is tiszteletreméltó és kimondhatatlanul hasznos dolog a *kertváros*. Angolországban természetesen sohasem adtak ki jelszót; Angolország a kész példák országa s ott mutatták meg már időtlen idők óta és minden mozgalom nélkül, hogy egészségesebb dolog a kert, mint a kövezett udvar. A németek azonban kezdtek propagandát csinálni a kertváros ideájának és ha az invenczió nem az övék volt is, amit a német megmozgat, az jól meg van mozgatva. Tehát mindig jobban terjedt a megismerés is, meg a testté lett ige is; ma már a legtöbb német nagyvárosnak nagy függelékei vannak, ahol a nagyváros munkásai laknak s ahol apró — de egy családra való — házakban, piczi, de zöld kertek közepén éli a saját életét az, akit a mestersége és nyilvános mulatságai a nagyvároshoz kötnek. Az egész viccz az, hogy azok a kényelmek, amelyek nélkül czivilizált élet nincs, meglegyenek a kis házikókban is, — legelőször is az a három földalatti vezeték: a viz, a gáz, a villamos drót — és aztán, hogy kényelmesen, olcsón és hamar lehessen a háztengertől a zöld oázisokhoz utazni. Ha a város kisebb, az egész dolog kevesebből áll, ha véletlenül még szép tájképben is áll, akkor lehetséges a kertvárosnak a legtökéletesebb mintája: *Zürich*. Ha ezek a föltételek meg is vannak, de nincs meg benne az élni tudó nép, akkor lehetséges gyönyörü vidéken, nagyszerü vizek, hegyek, erdők között a világ legszürkébb kőtengere: Budapest. Tisztesség ne essék, szólván.

A *Naturheilkunde* ugyanazokat az áldásokat hozta a városi embernek, amelyeket a jó levegő, kevesebb és kevésbé izgató koszt, a praktikusabb ruházkodás, az idegeket kimélőbb mulatságok és a fegyelmezettebb életmód anélkül is meg szokott hozni. Csakhogy a *Naturheilkunde* mindezt óriási nagyképüséggel, ezer mellékes szuggesztióval, drákói szigorusággal és — ez a legfőbb — drága pénzért adta: innen van az, hogy mindenféle ezernyi szobaember esküszik *Lahmann*-ra, a *Müllerezés*-re — több-kevesebb joggal. Szerencsére mindig kevesebben *Kneipp* atyára, a minden idők legveszedelmesebb kuruzslójára, aki aranyat facsart a maga számára a nyirkos rétekből, patakokból, vizes dézsákból és cserébe rázuditotta a jámbor emberiségre a hipochondria kiapadhatatlan forrását. Több-kevesebb sikerrel a többi hasonlók (Bilz, Platen a legismeretesebbek) is ezt csinálják: képzelt betegeket. De a királyuk Kneipp páter volt, aki egymaga csinált annyi képzelt beteget, hogy a világ összes doktorai még évekig gyógyithatják őket — esetleg, sőt gyakran a »természetes« módokon is. Amelyek hatalmas, de éppen azért veszedelmes fegyverek s éppen ugy a hozzáértő orvos kezébe valók, mint akár a morfium.

Florestan.

Tüz a zárdában.

Az ódon folyosók homályos végén
Lila csuhában ül a Csend.
A zárda karikás ablaküvegjén
A bucsuzó napfény dereng.

S hogy az est jött kedveséhez, a csendhez,
A kápolnában kigyultak a fények.
A fehér ruhás szüzek ajkairól
Fölsirt egy szent, szomoru ének.

Az elhagyott folyosón észrevétlen
Végig osont egy ifju soror: Márta
S lent a kaput nesztelenül kinyitva,
Eltünt a mély, rejtelmes éjszakába.

S amint vonultak a fehér apáczák
Templom után hűs czelláik ölére,
Az agg főnöknő ijedten talált a
Márta nővér bucsuzó levelére.

Sikoltott a csengő a folyosókon.
Riadtan jöttek sorban az apáczák.
S mint a megrémült liliomok hallák
A Márta nővér szomoru bukását.

Futó tüzként terjedt a hir közöttük.
Sokat sirtak és imádkoztak érte.
De egész éjjel: mondhatatlan álmok
Tüze égett mindegyikük szivébe'.

Harsányi Lajos.

Saison.

Szinkörök.

— *ápr. 29.*

A kőszinházi, vagyis téli kritikus bizonyos leereszkedéssel veri czigarettája hamuját a nyári kritikus feketekávéjába. A nyári kritikus a szerkesztőség legbuzgóbb, de legrosszabbul fizetett tagja.

A Téli Kritikus: No, magának is felvirradt már végre a napja, Nobody ur!

A Nyári: Miért, szerkesztő ur?

A Téli: Megnyilnak a szinkörök.

A Nyári: A szinkörök? Hiszen az idén csak egy szinkör lesz, annak is nyári szinház a neve, a budai nyári szinház.

A Téli: Hát a »Feld«?

A Nyári: Bocsánat az egész télen át nyitva volt.

A Téli: De maga irt róla, Nobody ur és maga, hiába, csak nyári kritikus marad, ha január derekán is irja a kritikáját.

A Nyári: Nem az évszak teszi az igazi kritikust, hanem a stilus.

A Téli: A maga stilusa? Tudja, miből áll a maga stilusa, Nobody ur? Maga ir huszonöt sort az Ember tragédiájá-ról, ebből a szinházi rovatvezető kitöröl tizenöt sort, a segédszerkesztő kitöröl még nyolczat, marad tehát két sor. Ezt pedig a szerkesztő a papirkosárba dobja. Igy van?

A Nyári: Mert kevés a hely a lapban.

A Téli: Ha ezt tudja, Nobody ur, miért ir olyan hosszu kritikákat? Maga irja a leghosszabb kritikát az egész szerkesztőségben.

A Nyári: Ez azért van, mert ha száz sort irok, akkor csak kilenczvenet tudnak belőle kitörölni és még mindig marad tiz.

A Téli: Azért maga mégis a legboldogabb ember a világon, Nobody ur.

A Nyári: Miért nevez engem, szerkesztő ur, állandóan »Nobody«-nak?

A Téli: Mert azelőtt maga Niemand volt, de a mióta Roosevelt itt járt Pesten, a maga neve Nobody urra változott.

A Nyári: És miért nevez boldognak?

A Téli: Mert nincs nagyobb boldogság, mint nyári kritikusnak lenni.

A Nyári: Mindig át kell menni a Lánczhidon meg az Alaguton.

A Téli: Azt a nyolcz fillért maga szivesen lefizeti, mert amint egyszer tul van az Alaguton, ott elkezdődik a maga világa. Borotvált arczu urak jönnek önnel szemben és mélyen leveszik a kalapjukat, a kiséretükben levő hölgyek pedig összesugnak: »Ez az a hires Nobody«.

A Nyári: Ennyit csak megérdemlek?

A Téli: A kis budai leánykák szerelmesen simogatják magát a pillantásukkal és a libabőr fut végig rajtuk, ha arra gondolnak, hogy itt megy el mellettük Nobody, a hires kritikus.

A Nyári: A mai világban már nincsenek budai leányok.

A Téli: Ne tagadja, hogy még a sarki hordár is messziről köszön önnek. Mert ez az a hordár, aki tavaly önnek virágcsokrot hozott egy karhölgytől, akiről ön másfél sort tudott becsempészni az ujságba.

A Nyári: Bocsánat, de azt a csokrot én küldtem.

A Téli: De a kisasszony adta hozzá a pénzt. Tanuk vannak rá!

A Nyári: Ezt csak az ellenkartell kritikusai fogták rám.

A Téli: Mi az, hogy »ellenkartell«?

A Nyári: Tetszik tudni, szerkesztő ur, az ugy van, hogy van egy ellenkartell, amely a világért sem dicsérné meg azokat a szinésznőket, szinészeket és darabokat, amiket mi megdicsérünk.

A Téli: Szóval két primadonna van és két párt?

A Nyári: Primadonna néha csak egy van, de párt mindig kettő.

A Téli: És maguk minden este kifogják a primadonnájuk kocsijából a lovakat?

A Nyári: Ezek a régi, szép idők már egészen elmultak.

A Téli: Lássa, az én időmben, amikor én még nyári kritikus voltam, minden este kifogtuk a lovakat. Volt egy állandó fiakkerosunk, akivel már meg volt beszélve a dolog. Amint a primadonna beszállt a kocsiba, mi kiemeltük őt, a vállunkra vettük és ugy vittük az Alagutig. Ott letettük és mi fizettük meg helyette a két krajczárt, az alagut-pénzt. Ez lelkes dolog is volt és nem is került olyan sokba.

A Nyári: Ő, nagyon megváltoztak a viszonyok!

A Téli: Na, olyan nagyon nem változtak meg. A kritikus urak még mindig ott a szinház előtt az udvaron gyujtanak czigarettára. És a gyufás gyerekek versenyezve rohannak oda: »Az én gyufámmal gyujtson rá, nagyságos Nobody ur!« És a közönség tisztelettel és kiváncsian fordul ön után: »Ez tehát az a nagy Nobody!«

A Nyári: Az ember az ilyen népszerüség elől inkább megszökik.

A Téli: Tudom, hátra a Horváth-kertbe, ahol az öltözők vannak. Ahol bokrok illatoznak és az akáczokról hull a sziromeső. Ahol andalitó a lég és szentjánosbogárkák csillognak a füben. Ahol egy-egy gázlámpa világit csak és az örökké szerelmes hold. És ott a holdvilágban ilyen igéreteket hall néha az ember: »Igen, igen, tizenöt sor lesz magáról«. Ezek azok a tizenöt sorok, amelyekből a legjobb esetben ez lesz: »Mravcsonek Jolán szép volt«.

A Nyári: Ne tessék ugy lenézni bennünket, szerkesztő ur. Irtunk mi már kritikát Dosztojevszkiről, Tolsztojról is.

A Téli: Emlékszem. Ön irta, azt hiszem, Dosztojevszkiről azt, hogy »a Raszkolnikov elmés szerzője«. És ugyancsak ön irta Tolsztojról: »Ez a jasznája-

poljánai remete, aki csizmafoltozással keresi meg a kenyerét«.

A Nyári: Szép tőlem, hogy ezt is tudom. Hiszen egy rézvasat sem kapok a kritikámért.

A Téli: Önt természetben fizetik. Azt is mondhatnám, hogy a természetben, de én diszkrét vagyok.

A Nyári: Egészen önzetlenül irok.

A Téli: Ej, ej! Hát nem láttam magát tavaly egy páholyban a Flekknével, aki hónapos szobát ad ki magának a Holló-utczában és akinek maga nyolcz hónappal tartozott?

A Nyári: Bocsánat; a páholyért fizettem. Ötven százalékot. A többi mind rágalom. Az ellenkartell rágalma.

A Téli: Hiszen nem azért mondom, hogy magát megbántsam. Higyje meg, nagyon irigylem magát az állásáért. Ha megint husz éves lehetnék, megint csak nyári kritikus szeretnék lenni. Ha egy darab unalmas volt, már a második felvonás elől megszöktünk sörözni, de egy kritikus ott maradt »inspekcziós«-nak. Minden negyedórában futárokat szalajtott hozzánk ilyen üzenetekkel: »A második felvonásban a gróf rájön, hogy a levelét becsempészték a zárdába«. Vagy »Horlay ma kissé indiszponálva énekel, de nem csoda, mert meghalt az unokabátyja«. Vagy: »Virág Fruska ma kitett magáért. A belépő áriát végig kitartotta«. És mi boldogan jegyeztük ezeket az üzeneteket, amelyek alapján bő kritikát irhattunk.

A Nyári: Hogy emlékszik még ezekre a dolgokra, szerkesztő ur!

A Téli: Még arra is emlékszem, hogy valahányszor drámát adtak, mi a czukrászdában ültünk, ha pedig operettet játszottak, akkor sörözni mentünk. A dolog magyarázata egyszerü: Ha drámát játszottak, akkor az összes csinos operett-hölgyek szabadok voltak és a czukrászdába invitáltuk őket. Ha ellenben ők el voltak foglalva az operettben, akkor mi a drámai szinészekkel mentünk sörözni, akiknek semmi más dolguk nem volt.

A Nyári: Hallom, hogy régen egy kis korcsma is volt a közelben, hol »zöldben« lehetett ülni leanderek és borostyán-falak között?

A Téli: Volt egy habitüé, aki egyenesen azért váltotta meg minden este a jegyét, hogy eljöhessen velünk sörözni. Alig ült tiz perczig a helyén, már megtörülte a homlokát. »Phü« de meleg van!« És átszökött a sörházba. Minden felvonásból csak öt perczet birt ki, de azt az öt perczet kibirta. Különben nem lett volna oka rá, hogy igyék.

A Nyári: Most is van egy ilyen habitüé, azzal a különbséggel, hogy minden pohár sör után hüségesen visszatér a szinházba. Az »Ember tragédiájá«-t azért szereti, mert az tiz korsó sörből áll. A »Váljunk el!«-t pedig ki nem állhatja, mert az még négy korsóra is alig viszi föl.

A Téli: Most pedig, mielőtt Budára bocsátanám, a következő skálát ajánlom a figyelmébe. Aszerint, hogy a primadonna nyájasan, melegen, melegebben vagy egész forrón köszön vissza, a következő jelzőket használja: I. A müvésznő egész este megállta a helyét. II. Kitünően megállta a helyét. III. Elragadó volt és pompásan állta meg a helyét. IV. Páratlanul szép volt és elsőranguan oldotta meg feladatát. V. Vastapsot kapott és föladata teljes magaslatára emelkedett. De a primadonna pukkasztására is vannak fokozatok: I. A müvésznő kielégitő volt. II. Itt-ott szerepe nehézségeivel küzdött. III. Szerepével alig tudott megbirkózni. IV. Rosszul fogta föl szerepét. V. A legkisebb várakozást sem elégitette ki. VI. A müvésznőt sokkal fiatalabbnak szerettük volna látni ebben a szerepében. De ezt az utolsó kitételt csak akkor használja, ha a primadonnát halálosan meg akarja sérteni.

Reveur.

INNEN-ONNAN.

= **Temetés.** Esztendők multak el már azóta, hogy először eltemették, — most megint temetik szegény Tóth Bélánkat, bölcs, gunyos, szomoru és felejthetetlen effendijét az árva turáni irodalomnak. Az a temetés komor és szép volt, gyászi kürt és asszonyzokogás, fekete fátylak sürüsége és tavaszvirágok hófüzérei, — a mostani temetés groteszk és siratnivaló: végrehajtó czelebrálta kikiáltók kórusa mellett és árverési hiénák markolták meg a hantoló ásót. Emlékvásár volt, — ereklyepiacz, ez a szomoru liczitáczió, durva felkonczolása egy végtelenül szeretett otthonnak, amelyben még a képtartó szögbe is lelket kalapált a fészekrakó gyöngédség, a gyönyörködő áhitat, amelylyel a szegény effendi összetoldozgatta az ő kis remeteségét. A kedves, kedves vén holmik, amelyeket egy életen keresztül keresgélt össze és szoktatott magához lassan, — amelyekért esztendőkön át szorongatta iróasztal éléhez a mellét, — mind milyen hirtelen, röpke pillanatok alatt szóródtak széjjel, váltódtak fel pénzre, nagyon kevés és nagyon apró hiénapénzre, mivelhogy az elmult esztendők rozsdája, penésze, szuja a zsibvásári értéket leette róluk. A beczézett czicza, a Minyuczika alvópárnája tán valami házmesteri küszöb lábtörlője lészen, a szép öreg csibukokból esetleg gyári napszámosok szörtyögtetik majd a hétkrajczáros paklidohány keserü büzét. El se gondolhatja azt végig az ember, mi lesz még velük, hova züllenek, kallódnak el majd e szegény kis portékák, kiszolgált hü cselédek, Tóth Béla árvái... El se gondolhatja az ember, mi nagyobb tulajdonképpen, — a társadalom közönye, mely összegyüjteni, megőrizni való muzeális becsét nem látta a nagy iró örökének, — szegény Tóth Béla egyedülvalósága-e, — avagy pedig hiveinek a szegénysége-e, amelyből az a pár hatos se tellett, mivel a lomkalmárok kis filléreit tulliczitálhatták volna?...

* * *

○ **Magyarul repülni.** Ugy érezzük, hogy ezt már sohasem fogunk. Beszerezhetünk százszor annyi repülőgépet, átalakithatjuk, javithatjuk őket, kitörheti még néhány száz bátor, siető honfitársunk kisérleti gépén a nyakát, létesithetünk repülőgép-járatokat, nemzetközi versenyeket: de magyarul repülni sohasem fogunk. Mintha a magyar rög minden idegen földnél erősebben vonzaná lefelé, kötözné magához azt, ami föl akar repülni, el akar szabadulni tőle. Mintha a magyar ég alatt rombolóbb, veszedelmesebb szelek garázdálkodnának, mintha itt nagyobb volna a levegő ellenállása, mint másutt.

Pedig talán csak az ösztönző, hajtó, irányitó erők müködnek lanyhábban, ha nem is kevesebb lóerővel, de bizonyosan erőtlenebb akaraterővel és megalkuvóbb ambiczióval. Repülni vágyunk, de mintha ezt a vágyat azonnal eltompitaná valami specziálisan magyar fanyarság, amely egy lemondó gesztussal ellegyinti: nem érdemes. Most már bizonyosan tudjuk és félelem nélkül merjük vallani, hogy ebben az országban sohasem fognak a nyugati repülőknél magasabbra fölrepülni, sohasem fognak világjelentőségü dolgokat föltalálni, mint ahogy eddig sem történt ez sohasem. Ez a nemzet a csöndes, kedvetlenül utánaballagók nemzete, ahol a repülőgépek mindig még csak gurulni fognak, amikor másutt, nyugaton, boldogabb tájakon, boldogabb nép fölött, a felhők közül három-négyezer méter magasságból küldenek üzenetet egy érdemesebb, lehetőbb, nagyszerübb, teljesebb létezésről. Ne értse félre senki sem: nem azokban volt, van és lesz hiány, akik bátor elhatározással szánnák el magukat az életük koczkáztatásával is uj eredményeket elérni. Ezek a könnyelmü vakmerő bolondok ezután is elegen lesznek. Ezután is elegen fognak utrakelni, hogy magyar szárnyakon tulrepüljék a büszke idegen szárnyalókat. De csak az első erőlankadásig jutnak el. Addig, ahol észreveszik, hogy itt fölrepülni senkit se küldenek, itt még az az energia is terméketlenül hever, ami a biztató szóban rejlik; még azok a szelek is másmerre járnak, amelyekkel ettől a rabfogó sivatagtól a magasba lehetne fölrepülni, hát még azok, melyek boldogabb levegőbe hajtanák a magyar repülőket. Pedig itt elegen volnának, akik koczkára tennék a testüket, hogy ennek árán a többi lélek magasabbra szálljon, de nem hajt semmi szél és most már halálos, rideg bizonyossággal érezzük, hogy sohasem fogunk magyarul repülni. Nem lehet, de talán nem is érdemes!

* * *

○ **A trónörökös némasága.** A hivatalos czáfolat — ugy, amint vártuk — megérkezett: nem igaz és rosszakaratu kohol-mány, hogy a hároméves spanyol trónörökös siketnéma volna. Jól van, tehát nem igaz! De vajjon igaz-e a hivatalos czáfolat? Vajjon nem épp olyan joggal kételkedhetünk ennek az igazságában, mint amilyen joggal hitelt adtunk az első hiresztelésnek? A czáfolat rosszakaratunak mondja ezt a hiresztelést, pedig ezzel senki sem akarhatott rosszat, annál kevésbé, mert a spanyol trónörökösről van szó; ennél pedig csakugyan mindegy, hogy tud-e beszélni vagy nem, mert ugyse hiszszük, hogy egy spanyol király, ha nem is született némán, olyat tudjon mondani a nemzetének, ami többet ér a hallgatásnál. Mi mélységesen sajnáljuk Espagna kis trónörökösét sorsának sokfajta nyomorusága miatt, mert olyan bünökért kell bünhődnie, amelyeket még az ősök föltétlenül boldogitó erénynek tekintettek. A diadalmas, pompás Fülöpök csöndes tragédiák hősei lettek, szerencsecsillaguk letünt az aranjuezi szép napokkal, s egy mai spanyol királynak már nem kivánhatnánk jobbat, mert ugy a legjobb, ha semmit se hall a mai Spanyolország hangjaiból, ha születésétől fogva siket. Beszélni pedig miért volna szükséges annak, akinek ugy sincs mondanivalója és hogyha volna is, akkor se az ő szava lenne, ami a titkos tanácsosok és alattomos, degenerált grandok torkából harsog a legszerencsétlenebb, legbetegebb ország felett.

* * *

> **Aki a feje lágyára esett.** Ez a valaki franczia ember volt, előkelő családból való, tábornok az apja, Jaurés a neve. Tengerész lett és egyik legszorgalmasabb, legügyesebb midshipmanje a franczia kereskedelmi tengerészetnek. Egyszer azonban fel kellett neki menni az árboczkosárba és onnan leesett. És esésében elkövette élete egyetlen ügyetlenségét. Nem a talpára esett, hogy a lábát törte volna ki, nem is az oldalára, hogy a bordája törött volna be, hanem a feje lágyára, ugy, hogy agyrázkódást szenvedett. Természetesen meggyógyult belőle, mert az agyrázkódásból meg szoktak gyógyulni az emberek, sőt még meg is hiznak utána. Hanem a lelkében valami változás ment végbe. Az előbb józan, szorgalmas fiu elkezdett rendetlenkedni, azután inni, azután zülleni, végre lopni, csalni és betörni. A dolog vége az lett, hogy elfogták, biró elé állitották és elitélték több esztendei sulyos börtönre. Ugy kell neki. Ha ügyesebb lett volna és csak a lábát töri, de ugy, hogy örökre sánta maradjon, akkor az a hajóstársaság, amelynek a szolgálatában állt, bizonyára nyugdijat ád neki az élete végéig. Ha bordáját töri és megrokkanik, akkor is eltartják uri módon teljes világéletében, sőt talán még becsületrendet is eszközölnek ki a számára az önfeláldozásáért. De mivel a testi mivolta legjavát, az agya velejét hozta áldozatul a munkájának és nem a lábában, sem pedig a zsigereiben, hanem az erkölcsi ellenállóképességeiben és itélő erejében lett rokkanttá, tehát mivel jóformán mindenét odaadta a kötelessége teljesitéséért: börtön jár neki. Nagyon szép és nagyon tiszteletreméltó a földi igazságszolgáltatás, de azért most mégis el lehet gondolkozni azon, hogy miért lehet Francziaországban a becsületrendet olcsóbb áron venni, mint a börtönt?

* * *

> **A felpofozott nőcsábitó.** A Rákóczi-uton egy bolt előtt a minap a világ legegészségesebb nyaklevesei csattantak el. Ezek a csattanások igazolják a német nyelvet, amely a pofont, eddig nem tudtük micsoda logikán, gyümölcsnek nevezi el: fülfügének. Valóban, ezek a pofonok gyümölcsök voltak, remélhetően jól megtermett gyümölcsei annak a szerelmi viszonynak, amit egy silánylelkü szivügyi félkézkalmár becsületes és férfias dolognak tartott ugy szakitani félbe, hogy három ember életének a boldogsága is vele szakadjon. A megszakitott szerelmi viszonyokból rendesen törvénytelen gyümölcsök szoktak születni. De ezek a gyümölcsök, ezek a fülfügék kivételesek, ezek teljesen törvényesek és jogosak. Ilyeneknek szankczionálja őket minden becsületes emberi érzés és sok olyan jó, markos anyakönyvvezetőt kiván, mint aki ezeket iktatta rá a hozzájuk legilletékesebb kutyabőrre.

* * *

= **Liliputi mese.** Igen, e bizarr romantikának hallatára jól esne félrelökni pszichopátiát, szocziális bölcselmet és morális fölháborodást, — és kedves, fura, játékos mesének képzelni el a tizenkétéves kislány és öregur házaséletét. A liliputi asszonykáét, ki az iskolai ridegség és a szegényes otthon ezer sanyarusságából kiszabadulva, Álomország tündéri küszöbén botlik keresztül. Kevesek nem emlékeznek a gyermekidőkből a »Sárika története« nevezetü bájos angol mesére, a gőgös uri nevelőintézetben félig pesztonkasorban, kegyelemkenyéren éldegélő árva lánykára, ki a cselédszobánál is komiszabb padlásfülkében lakik, és sokszor keservesen éhes, mert büszkeségből nem birja lenyelni az ételmaszatot, amit a szolgálók neki hagynak. És mialatt egyszer megbizásokkal szaladgál künn az esővert városban, a szomszédjában élő vén indus nábob, — aki régen figyeli a hősi türelemmel nyomorgó szegény gyermeket — a padlásablakon keresztül telihordatja a bus kis kamrát nagy örömökkel; a dideregve megtérő rongyos kis leányt pompás, szőnyeges szobácska várja, zugó, csillogó tüz a kályhában, az asztalkán nagyszerü ennivalók és csodálatos könyveknek nagy garmadája, drága kis ruha. — Ilyenféle mesének esne jól hinni a várna-utczai regényt; lyukasharisnyás, csitri kis leány, ki tegnap még hajnali álmossággal czipelte szét a kuncsaftoknak a tejet és ma már nagyságos asszony, formás, piczike dáma, sleppes selyemruhában és aranyos kontyocskával a fején; cselédei vannak, — tálczán hozzák neki az ebédet;

annyit kocsikázhat és annyi fagylaltot ehetik, amennyit akar. És a gazdag, gyöngéd, fehérhaju nagyapó-élettárs jobban odaillik az ő gyermeki örömeihez, mint bárki más; a rokokóvilág, a pásztor-idillek, tündéri kalandok minden kedvességét és báját rá lehetne aggatni erre a históriára, ha nem tudná az ember, mennyi szomoru förtelem rejtőzködik e friss pesti szenzáczió rikitópiros köntöse alatt. Sok piszkos nyomoruságon átköszörülődött kapzsi asszonyfurfang; mocskos kis kávécsarnok erkölcsein fölserdült gyermeki romlottság; és mindezzel szemben egy munkás és magasabbrendü élet, mely a lealacsonyodásnak sulyos adójával adózik meg egy tébolyult perczért. Egy azonban biztos, — hogy a liliomtipráshoz czimzett kávéméré egy ideig most elsőrangu üzleti vállalkozás lesz, nagy forgalom tekintetében, — mert hát hol van az a panoptikum, vagy czirkusz, hol nyolcz krajczárokért tizenkétéves asszonyt láthat az ember és még egy kiskávét is kap melléje sok habbal és nagy kuglófkaréjjal? . . .

SZINHÁZ.

Idegen szinészek.

Nem mind vetnek meg bennünket. Vannak közöttük, akik ismerik közjogi helyzetünket és még éjfélkor sem álmodnának minket Ausztriába. Ezek komolyan jönnek ide a Gellérthegy alá, szigoruan, mint a néptanitók. Télen kimulatták magukat a fővárosukban és most prótétálnak: mint a lumpok, akik reggel kilenczkor megkomolyodnak és moralizálnak minden szembejövőnek. Védik az erkölcsöt, szemüveggel érkeznek ezek a tavaszi komolyak, ezek a májusi tanárok, ezek a fiatal berliniek. Festékes prófétáik és nem tapsokért jönnek, hanem hogy megszakitás nélkül játszhassák Shakespearet és fejbe üssenek egypár olyan gesztussal, melyet Immermann mutatott meg először és Ludwig Barnay karriérjén át jutott Moissi tulajdonába. Ők a pedánsok és ők a szinpad egyetemi dékánjai. Leszállnak az alföldi éjszakába és a fülledt pesti tavaszban lihegik el a Faust-monológot, amihez hideg telek kellenek és környező friss várfalak és matt tornyok . . . . De egy másik csoportjuk tánczczipőt huz és ugy ugrik a pesti gyorsba, mert itt ugysem érdemes komolykodni, itt mindenre tapsolnak. Ez a csoport nem tanitani jön, hanem Xanrof-vicczekkel könnyelmübbé tenni az életünket, még jobban felheviteni a májusi esténket, hogy a kritikusok megbolonduljanak, mikor felizgatva mennek haza előadás után és az Erzsébet-téren az orruk alá illatoznak a csirkefogó orgonák . . . Most érkeznek az idegen szinészek, a kupéjukban ugrálnak, mikor átérnek a Lajta-hidján, és koturnust csatolnak a czipőjük alá.

*

Nem az orfeumokba kellene szállásolni őket? Az ötóráig zenés télikertekbe, hogy a leanderágak alatt aludjanak éjszaka szalmaágyakon? Hogy semmi közünk se lehessen hozzájuk, hogy ne bántsanak, ne nyugtalanitsanak, ne ékelődjenek be az életünkbe, ne rontsák el egy évre minden szinházi esténket? Hogy ne lehessen kötelességünk megnézni őket és tanulni tőlük? Hiszen van nekünk is bus szinházi történetünk, kis vidéki városok szemétdombjain még ott hevernek a régi magyar szinészek maszkjai, Déryné krinolinja *még ott* porlik egy debreczeni kocsiszinben. Hiszen voltak jutalomjátékok, keserves szinészadomák, Arany János kamaszálmai rászállottak egy egész nemzedékre. És Katona . . . Most jönnek, kiélt, kulturás országokból és előrelökik ötven évvel a szinpadunkat. Még gyertyafénynél kellene játszanunk Kazinczy-forditásokat, de ők már Shaw-t hozzák. Csak a nemesembereknek volna szabad bejönni a nézőtérre és ők már a karzatnak mutatnak párisi helyzeteket. Csak tanároknak kellene darabot irniok és ők drámairókat nevelnek a földszinti állóhelyeken. Ilyenkor tavaszszal, löknek rajtunk és tultaszitanak a horizontunkon.

*

Mégis . . . Menjünk elébük. Reinhardt zsebében megint tarka szalagok vannak, amiket majd ráaggat Shakespeare merev bálványára és a kulisszáik között hozzák André Rivoire verseit. Az elefántcsont és a rózsaszin költője jön velük Budapestre, a ma legfrancziásabb poétája, kinek alexandrinusait nem is lehet hangosan szavalni. Egy öreg frank szentnek szobra körül fonódnak a rimek egy primitiv éjszakán. És jön velük Hoffmansthal porczellántörténete . . . Nem szabad nyugodtnak lenni azon az estén, mikor megérkeznek, ki kell nézni az ablakon minden perczben és nem szabad gondolni a nemzeti játékszinre és a Nemzeti Szinház magyar vigjátékaira. Álszakállt kell ragasztani és kirohanni elébük a perronra. **Sz. L.**

Palóczok az Urániában. Az Uránia-szinházban hétfőn és kedden este Mikszáth Kálmánt ünnepelték. Mikszáth negyvenéves irói munkásságának trofeumjait vonultatta fel a rendezőség tarka és ötletes változatban. Mindaz, ami értékes és érdekes az ő mesevilágában, megelevenedett, testet öltött képben és szóban. Annyival inkább kedves volt ez az est, mert nálunk az irók még nem parczellázták fel az országot népek és dialektusok szerint s csak most láttuk, mennyi jellemző szint ölelt fel Mikszáth Kálmán egy kis körből, egy szükebb országocskából, amely mégis a miénk. *Herczeg* Ferencz conférence-a vezette be az ünnepélyt. Azután alkalmi szindarabot adtak elő, élőképet mutattak be és palócztánczot tánczoltak mikszáthfalvi tipusok. A müpalóczok ünnepelték az igazi palóczot.

Müvészet.

Impresszionisták a Müvészházban.

Hosszu, majdnem negyvenéves meddőség után eredmények nyugalmas bástyáján jól esik megpihennie a magyar müvészetnek. Elsekélyesedett képzőmüvészetünk a megujhodás fenséges transzfiguráczióját nem hivatalos berkekben, hanem egy minden izében nemes aspirácziók által hevitett, komoly müvészeti egyesületben: a *Müvészház*-ban ma megérte. Igenis — *ma* — 1910 április 24-ike belekerül a magyar mütörténelembe. A *Müvészház* nemzetközi impresszionista kiállitása ugyanis több mint müvészeti esemény. Már nem is forradalom. Annak a hatalmas erőnek, mely itt a mult müvészeti eredményeit, a jövő vágyait ilyen nemes módján a tisztán képzőmüvészeti czéloknak kapcsolja össze, ott forradalomról senki sem fog beszélni. Ott eredményeket látunk. És *még valamit*: hatalmas előmutatóját a nagy és minden izében magyar, megfiatalodott és megizmosodott kulturéletnek.

A kiállitás csodálatos erő munkája. A figyelmes és tapintatos összeválogatás, a klasszikus müvek több mint izléses, szinte architektonikus elhelyezése, rendezése maga is reveláczió. E magasabbrendü tudást igénylő müvészmunkát *Rózsa* Miklós végezte, aki müvészi életünk izgalmas napjaiban is mindig elől hordozta a nemes forradalom piros lobogóját. Ma eredmények előtt hajtott fejet. A forradalmárból rajongóvá lett. Ennek a mütörténeti szempontokat

borotva-élességgel határoló kiállításnak megteremtését csak az értékelheti, aki ott volt az előkészületek verejtékes munkájánál. Ez a kiállítás mutatja meg többek között igazi okát annak a gazdasági csődnek is, mely müvészi életünket a közelmultban hamu alá temette. Most látjuk, hogy gyüjtőink és amatőrjeink elfordultak az olcsó polgári izlés kedvét kereső mütermékektől és egy kicsiny számu, de a müvészi értéket egyedül képviselő magyar müvészcsoporttól szerezték be müvészi szükségleteiket. Az ellengárda — mit is tehetett volna egyebet? — az államra vetette magát, annak muzeumait tömte meg selejtes portékájával; intrikákat szőtt azok ellen, kik parányi érdekeit veszélyeztették; lokális értékü zsüriktől talmi kitüntetéseket erőszakolt ki magának; becsempészte müvészi életünkbe a »müvészetpolitika« éhes pióczáját. E szemfényvesztés közepette a *Müvészház* ime megmutatja, hogy van még fórum, hol komoly müvészeti kérdéseket is dülőre lehet juttatni.

Igaz, a halhatatlan mesterek olyan seregét sorakoztatta föl e háboruban, aminő eddig soha át nem lépte még a magyar határt. *Goya*, a »Sennora de Cean Bermudez« festője »Az akasztás«-sal, ezzel a hátborzongató vizióval, ezzel a hatalmas festői szuggesztióval, mely elhitette velem, hogy 1700 végét álmodom. *Diaz.* Könyek törtek elő szememből, az elérzékenyülés könyei, mikor »A leány« mély szemébe néztem. *Monticelli.* Tarka, bolondos társaság a kertek napos utjain, tévelygő fénysziporkák, boldog kaczagás, mely egy bizarr gavottra izgat. Ez: Monticelli. A japánok müvészete bájos emberi naivitásokról regél nekem. Mégis, *Puvis de Chavannes* van legközelebb érzésvilágom nyugalmas révéhez, hol a feltörekvő vágyak csatája itt nagy elcsöndesülések mélységeit ajándékozza nekem. Nem látom szintetikusnak, nem dekorativ érzései hatnak reám, hanem a vizió nagysága, mely elhallgattat, mely megadásra int, mint a régi templomok csöndje. Ez több annál a meghatottságnál is, melyet a legmagasabb zenei élvezet adhat. A »Magdolna« olyan ajándékot nyujt, melyet nem adhat más, csak a rajongó, fanatikus elragadtatás és a hit ereje... *Courbet.* Valami sötét mélysége az emberi nagyságnak szól felém a »Táj« komor szineiből. Elhatározások. Akarat. *Munkácsy, Paál* László, akik arról a tragikumról regélnek, mely a müvészi izgalmak végzetes rezgései felé ragadta őket elementáris erővel.

Aztán élő nagyjaink. *Szinnyei-Merse* Pál, *Rippl-Rónai* József, *Ferenczy* Károly, *Fényes* Adolf, *Hollóssy* Simon, *Csók* István, *Thorma* János, *Réty* István, *Iványi-Grünwald* Béla, *Katona* Nándor, *Kosztolányi-Kann* Gyula, *Magyar-Mannheimer* Gusztáv, *Mednyánszky* László, *Kernstock* Károly, *Strobentz* Frigyes, *Vaszary* János, *Horthy* Béla, *Márk* Lajos, *Olgyay* Ferencz, *Szlányi* Lajos, — előkelőbb társaságot csakugyan nem sorakoztathatott volna fel a *Müvészház* azokban a termekben, ahol egy Delacroix, Manet, Pissarro, Monet, Cezanne, Gauguin, Meunier, Daumier, Renouar, Raffaelli, Sisley és halhatatlan kortársaiknak szelleme szól vissza hozzánk a sirból.

Nagyszerü manifesztáczió ez a kiállítás a modern müvészet mellett, méltó arra, hogy Páris hasonlóval viszonozza.

Gulácsy Lajos.

A legelőkelőbb hölgyek kedvencz szépitőszere a Földesféle **Margit-crém,** mert zsirtalan, ártalmatlan és rögtön szépit. Kapható minden gyógytárban.

Az Olinkievich **Kristalin-crém** azon egyedüli eddig még nem létezett szépitőszer, mely tudományos alapon, tisztán növényi alkatrészekből, minden zsiros anyag nélkül készül. Kiválósága abban nyilvánul, hogy a bőr sejtjeit nem tömi be, mint a zsiros kenőcsök, ellenben azok szabad lélegzését elősegiti. Az Olinkievich Kristalin-crém oly gyógynövényekből készül, mely a legpetyhüdtebb arczot is rövid használat után bársonysimává, üdévé és fehérré teszi. Tudományos körökben ismert kiváló készitmény. Ára: növényszappan 1.—, növénypuder 1.—, növénycrém üvegdoboz 1.— és nagy üvegdoboz 3.— K. Megrendelhető Olinkievich Sándor gyógyszerész, chemikusnál, VIII., Baross-utcza 91.

IRODALOM.

Egy tehetséges magyar költő felfedeztetése. Ez a hét igazi örömet hozott a magyar literatura és különösen a költészet minden valódi barátjának. Hazánk egén uj csillag fedeztetett fel, amely, ha nem is igér egyelőre még talán tulfénylő ragyogást, kétségtelen már most is sokat igér, különösen a népies, sőt néhol tán pórias, de legfőként a forradalmi költészet terén. Ugy láttatik általunk, hogy itt valóban jeleseket alkotott és hogy felfedeztetett e kitünősége a számunkra is, azt kiváló, érdemekben megőszült mübirálónknak, kiérdemesült egyik legjelesb hazai poétánknak, *Ady* Endrének köszönhetjük. Az ifjut, akit e jelesünk most a saját nagy tekintélyének aegis-palástja alatt vezet be a magyar Olympus elisiumi mezeire, *Petőfi* Sándornak hivják és bizvást elmondhatjuk róla, hogy ilyen felvezettetés után nemsokára literaturánk kiváló becsü tagjai közé fog helyeztetni. Kiváló izlésü mübirálónk ezuttal mint forradalmárköltőt mutatja be Petőfit, bár jelzi róla, hogy a szerelmi lira pengetésében sem tehetségtelen. A költeményekhez irt mélyjáratu előszavában fényesen ragyogó dialektikával mutatja ki, hogy Petőfi Sándor forradalmi lelkü ifju és költészete különösen a nép felszabaditása és a királyok felakasztása körül forog és ott jelentkezik elsősorban mint revolutzionárius termék. Sajna, e' fiatal tehetség jövőjéhez aligha sok reményt füzhetünk ma már, mert maga a kiváló felfedező, Ady Endre igy ir róla, bizonyára tzélsásszerüen, elüljáró irásában: »Ha gazemberek és ostobák bele nem kergetik a háboruba, ahol elveszett, *bizonyosan Párisba kerül,* konspirál III. Napoleon ellen, gyönyörü dolgokat ir s talán a Commune alatt éri a halál«. E baljóslatu igék azt sejttetik velünk, hogy az ifjan felfedezett költőt máris valami testi baleset érte, még pedig tettleges hazafias müködése közben, holott jobb lett volna, ha nem hétköznapi tehetségét nem honunk számára hozza áldozatul, hanem a frantzia Commune-nek szánja, avagy a korcs Napoleon-ivadéknak a megrontására törekszik vala feláldozni. De mindegy: e kézünk között fekvő jeles mü a költő nem eléggé sajnálható ifjonti és bizonnyára elszeleskedett holta mellett is vigasztalódást hoza nekünk. Mert amig oly finom érzékü és élessen látó jeles litterátoraink lesznek, mint Ady Endre, addig nintsen okunk szomorkodni azon, hogy az ifju Petőfi olly sajnálatos komolysággal vette a saját költészetét, oktalan hazaszeretetét és revolutzionárius érzelmeit, hogy meg is halt értük. A könyvnyomtató sajtógépet most elhagyott eme könyvben nem is ő a fontos, hanem Ady Endre s amig ő megmarad nekünk, addig még nintsen elveszve Magyarország, sőt, hogy a testvérnemzet olly szép szavaival fejezzük be: »jestye vengyer nye zgjenyela«. Ad multos annos. *(Őpétzy János,* akarom mondani *ch. v.)*

A hét hid városa. *(Balla Ignácz verseskönyve.)* Aligha vagyunk többek mi ma élők, mint az őseink vonatkozásai. Amit az apánk, nagyapánk tett, gondolt vagy érzett, sokkal inkább ránk tartozik, mint pár évtizeddel ezelőtt hitték. Egy-egy emberi psziche nem önmagában kezdődő és lezáródó valami, hanem ezerfelől jövő hatások központja s ezerfelé szétfutó erők eredője. A multat és jövőt kapcsoljuk össze, okozatai vagyunk a tegnapnak s okai a holnapnak. Csak igy érthető, hogy valamelyikünkből itt közülünk kiütközik egy nagyapánk különös sajátsága, amely Csipkerózsa álmát aludta a közbeeső nemzedékekben — talán száz évig is — s várt, mig elérkezett érte a szabaditó királyfi.

A *Balla* Ignácz uj könyve juttatta most mindezt az eszembe. Az a rajongó szinimádat, amely minden versében talál magának formát a megnyilvánulásra. Itt a Duna körül minden az aurea mediocritas-t hozza emlékünkbe. Csak semmi

tulzás, semmi szertelenkedés; még a természet is kissé polgárias jószivüséggel bontotta ki a felhők aranyát, az alkonyatok és hajnalok tüzét s a nyári ég kékjének melegét. Honnan került hát ennek az embernek a lelkébe az a sok buján, forrón ragyogó szinfolt, amiket ugy helyez el a soraiban, mint ahogy Wisthler rakta föl vásznára a tüzijáték szinkonczertjét? Egy-két évi olaszországi tartózkodás csak fölébresztheti a húrokban pihenő muzsikát, de a húrok, a húrok?... Valamelyik őse ittasodhatott már meg egyszer igy a nap szines, karikázó sugaraitól ott délen, lenn, a Pinción... Van valami ilyen formája a lélekvándorlásnak s talán ezért néz par excellence piktorszemmel *Balla* mindent, ami körülötte van.

Gránátalmák bibora, mélytüzü sárga virágok aranya s fölöttük a bársonyos sötétkék itáliai ég, sötét cziprusok közül kivillanó mályvaszin napernyő, lábukat maguk alá huzó, kuporgó hegyek, tivornyázó, vörösresirt szemü hajnali arcza a napnak, — mind kép, pompás csillogó szines kép, amik szinte elkápráztatják a szemet. Itt látjuk meg Ballában legjobban az igazi müvészt, aki akárhányszor a dekorativ hatás kedvéért — maga is megittasulva a fénytől, a szinek harsogásától — a poétát szinte öntudatlanul második helyre szoritja vissza. Még inkább fokozza ezt az a finom és bevégzett formakészség, amelylyel minden verse iródott. Mindent kimond, kikerekit, bevégez, tökéletesen, müvésziesen, de ugy érezzük, hogy ami innen a poézisig vezet, az az egyedüli különbség a lyra és a piktura között. Valami, ami tovább rezeg az utolsó akkordban, ami nincs bevégezve, amihez minden olvasó hozzáadja a maga énjét. Az ujabban irt verseivel szemben azonban már ez a kifogásunk sem állhat fenn. A *Gwinpleen*, *A láthatatlan muzsikus*, a *Nagybányai képek*, a *Danse Macabre*, még egy pár szépen zengő s Ballának igazán leglelkéből szakadt vers bizonyitja, hogy a formamüvész és a poéta egyformán megértette egymást. Mindenképpen szép, értékes és szimpátikus kötet a *Hét hid városa*, melynek szerzőjét ma is ugyanannak, csak fejlődöttebbnek látjuk, mint előbbi kötetében. Nem akar erővel modern lenni, a legeslegujabb lyra nem hagyott nyomot benne, mégis modern, izléses és értékes. A könyv ötletes és müvészies czimlapját *Gyenes* Lajos rajzolta.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság Poór Jakab igazgatósági tag elnöklésével rendkivüli közgyülést tartott, amelyet az intézet igazgatósága a társaság alaptőkéjének fölemelése czéljából hivott egybe. A közgyülés elé terjesztett igazgatósági javaslat megokolása fölemliti, hogy az intézet összes üzletágai, az utolsó, 1907. évben keresztülvitt alaptőkeemelés óta, amint az a rendes évi mérlegekből is kitünik, lényegesen kibővültek. A közgyülés az igazgatóság javaslatainak értelmében elhatározta, hogy a társaság jelenlegi alaptőkéjét, mely 16 millió koronából áll, 8000 darab 500 korona névértékü uj részvény kibocsátása utján — melyek már az idei év jövedelmeiben részesednek — fölemeli 20 millió koronára. A közgyülés ezenfelül még a tőkeemelés folytán szükségessé vált alapszabálymódositást is egyhanguan elfogadta.

Az Anker élet- és járadék-biztosító-társaság Bécsben április 18-án tartotta gróf Prokesch Osten Antal elnöklete alatt 51. rendes közgyülését. Az előterjesztett üzleti jelentés kiemeli, hogy a lefolyt évben 12.336 ajánlat nyujtatott be a társaság fennállása óta legmagasabb összegre, 81,514.984 K 59 fillér tőkére és 259.841 K 61 fillér járadékra és ezek alapján kiállittatott 10.277 kötvény 76,737.084 K 80 fillér tőkére és 259.841 K 61 fillér járadékra. Az év végén érvényben volt 87.825 szerződés 572,938.766 K 19 fillér tőkével és 1,311.979 K 13 fillér életjáradék. A társaság fennállása óta teljesitett kifizetések 385,011.019 K 22 fillért tesznek ki, mely szám mutatja, hogy a társaság milyen módon felel meg nemzetgazdasági hivatásának. A részvény-osztalék 240 K, az 1909. évi részvény-szelvény ezen összeggel a társaság budapesti és bécsi pénztáránál és a Wiener Bankvereinnál április 18-tól kezdve váltatik be. A társaság vagyonából Magyarországon több mint 30 millió korona van elhelyezve. A társaság május elsején foglalja el uj otthonát. Az ujonnan épitett társasági palota a fővárosnak egyik legérdekesebb látványossága, három utczára nyiló hatalmas homlokzatával. A két épületrész között elvonuló utcza hivatva lesz a főváros folyton fokozódó forgalmát hathatósan előmozditani.

A Magyar Általános Kőszénbánya R.-T. április 23-án tartott közgyülése tudomásul vette az igazgatóság jelentését, amely szerint a társulat mult évi szénszállitása 19,810.024 métermázsa volt. A tisztviselők nyugdijalapja számára megszerezték a főváros közmunka-tanácsától a Rudolf-rakpart, Zoltán- és Akadémia-utcza sarkán levő telket, hol bérházat épitenek, melyben hivatalos helyiségeiket is el fogják helyezni. A közgyülés az igazgatóság javaslatára elhatározta, hogy az 1909. évi 5,363.458 K bruttó-nyereségéből 1,610.000 K értékcsökkenési tartalékra, 500.000 K az általános tartalékalapra, 30,000 K külön adományul a tisztviselők nyugdijalapjára, 60.000 K a bányatárspénztárak részére, 200.000 K a munkásjóléti tartalékalapra, 343.484 K az igazgatóság és a tisztviselők alapszabályszerü jutalékára és 2,160.000 K a részvénytőke 13½% osztalékára (részvényenkint 27 K) fordittassék, mig a fenmaradó 459.974 K további leirásokra használtassék, végül a mult évről elővezetett 897.687 korona változatlanul uj számlára vitessék át.

HETI POSTA.

Nyertes, vagy vesztes. A reklamált kéziratot nem kaptuk meg. Emlékezünk rá, hogy valamikor bátoritottuk, de azóta csak a bátorsága nőtt meg s nem a talentuma.

Budapest. *Dr. Zs.* Ártanánk ügyvédi karriérjének, ha a versét kiadnók.

Aforizmák. Kár bölcselkednie.

Arad. *F.* Idejében érkeztek.

Irén. Válogatunk belőlük, de ne türelmetlenkedjék, ha megjelenésük késik. Nagyon el vagyunk látva versekkel.

Kolozsvár. *M.* Nem átkozzuk. Ha minden embert megátkoznánk, aki rossz versekkel közeledik felénk, kevés boldog ember lenne az országban.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ
BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ
ÜDIT, GYÓGYIT. Kapható mindenütt. BAKTERIUMMENTES TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ
Budapesti főraktár: VI. ker., Eötvös-utcza 44. szám. Telefon 86—35.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN"

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztitja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriologiai Laboratorium vezérképviselősége Budapest, :: :: :: Rottenbiller-utcza 30, :: :: ::

A VILÁG LEGELSŐ GYÓGYFORRÁSA
PŐSTYÉN
CSÚZ, KÖSZVÉNY, ISCHIAS IZZADMÁNYOK ELLEN

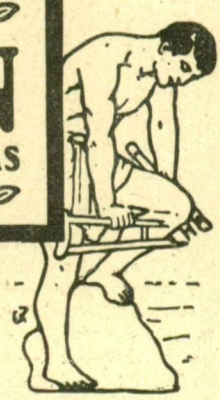

Mindig nyitva.

Fürdőigazgatóság.

Budapest, 1910. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.